

работніца і селянка } 1974

Інтэрв'ю з першым сакратаром Докшыцкага райкома партыі Героем Сацыялістычнай Працы Ульянай Феакістаўнай Крышталевіч.

Пролетары ўсіх краін, яднайцеся!

работніца і сялянка

№ 3 САКАВІК
1974

ШТОМЕСЯЧНЫ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНЫ
І ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКІ ЧАСОПІС

ВЫДАННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ
ВЫДАЕЦЦА 3 ЛІСТАПАДА 1924 г.

Выдавецтва ЦК КП Беларусі

ЗЯМЛЯ- МАЦІ БАГАЦЦЯ

— Ульяна Феакістаўна, у апошні час вельмі цікавяцца Докшыцамі не толькі спецыялісты сельскай гаспадаркі, але і вядомыя паэты, пісьменнікі, кінажурналісты. Якім падзеям абавязана докшыцкая зямля сваёй вядомасцю?

— Хутэй за ўсё зменам, што адбыліся ў яе характары. Заўсёды такая неспагадлівая, скупая, з крутым норавам, зямля наша стала ўдзячная і шчодрая. Памятаю, раней, калі я яшчэ не мела адносін да Докшыцкага раёна і працавала старшыняй калгаса, заўсёды з жалем думала, праязджаючы каля гэтых мясцін: «І як тут жывуць людзі?» На полі колас ад коласа — не чуваць голасу. Не выпадкова меркавалі калісьці перасяліць мясцовых жыхароў у іншае месца, а іхнія бедныя землі заняць пад лес...

Калі б камень, што ляжыць на полі, зрабіўся раптам каштоўнасцю, то можна лічыць, што ляднік пакінуў Докшыцкаму раёну незлічоныя багацці. Вясной, пакуль яшчэ не падняліся ўсходы, палі стракацця россыпам камення. Велізарныя валуны і маленькія галышы падстаўляюць сонцу свае спіны. Кожная такая «спіна» закрывае кавалачак зямлі ад сонца. Мільёны кавалачкаў — цэлыя гектары, на якіх не прарасце зерне. Што зробіш — капрыз стыхіі. Так лічылі здаўна, і думка гэтая замацавалася ў сядомасці людзей. Ураджаі ледзь вярталі насенне, і яшчэ ў 1958 годзе абавязальства атрымаць 7 цэнтнераў збожжа з гектара лічылася найвышэйшым дасягненнем. Скажу для параўнання, што летась сярэдні ўраджай збожжа з гектара склаў у раёне 27,2 цэнтнера, бульбы — 173.

— Ужо ў пачатку 1971 года на XXVII з'ездзе КП Беларусі ў справаздачным дакладзе Докшыцкі раён прыводзіўся ў якасці прыкладу, як трэба працаваць над павышэннем культуры земляробства і ўрадлівасці глебы. З чаго ж пачаўся гэты поход за авалоданне культуры земляробства?

— Лепей сказаць, не авалоданне, а заваяванне не па-

ход, а сапраўдная вайна з каменнем. Пачалася яна ў 1966 годзе. Нават у райцэнтр даходзілі адгалоскі выбухаў — рвалі велізарныя валуны, што ніякімі сіламі немагчыма было зрушыць з месца. На палі выйшлі ўсе ад старога да малаго, уздоўж дарог складалі высокай сцяной сагнаныя з палёў каменні. Словам, быў той камень для нас у літаральным сэнсе выпрабавальным.

— Але ж вам трэба было пераканаць людзей, што менавіта вайна з каменнем — галоўная задача дня. Якімі довадамі аперавалі вы?

— Самы галоўны довад — як заўсёды: «Камуністы, наперад!», каб асабістым прыкладам паказаць, як вызваляць поле. Магу сказаць, што бюро райкома партыі правяло на палях калгаса імя Заслонава паказальны ўрок. Вы, напэўна, чулі пра кіраўніка перадавога нашага калгаса Аляксандра Іванавіча Кулікова. Леташні вынік заслонаўцаў — 43 цэнтнеры збожжа з гектара. Але ў тых гады Аляксандр Іванавіч першы атрымаў сур'ёзнае спагнанне за культуру поля. Многія не разумелі: як жа так — перадавы калгас, а старшыні спагнанне? Цяпер ужо ясна, што тактыка райкома была правільная. Каму ж, як не заслонаўцам і іншым перадавікам, было ісці ў атаку.

Далей пайшло лягчэй: карчавалі хмызняк, пашыралі контурнасць палёў. Выканаць заданне пяцігодкі без механізацыі немагчыма, таму стварэнне фронту работ для трактараў, камбайнаў і іншай тэхнікі было асноўным клопатам. Нашы заваёвы ў змаганні з каменнем ператварыліся ў значную лічбу: калі раней у раёне было 73 801 гектар сельгасугоддзяў і 39 327 гектараў ворнай зямлі, то сёння ў нас адпаведна 81 тысяча і 46 тысяч. У выніку — у тры разы больш збожжа, у тры разы больш мяса. Быццам стала тры Докшыцкія раёны замест аднаго. Так сказаць, інтэнсіфікацыя ў наглядным выглядзе...

— Але адна справа ачысціць зямлю, а іншая — даказаць яе здольнасць на максімальную

аддачу. І зараз некаторыя задумваюцца над рэальнасцю лічбаў, хочуць паглядзець сваімі вачыма: што ж адбываецца ў Докшыцах!..

— Так, іншы раз зрушыць камень у сядомасці куды цяжэй, чым на полі. Нам паверылі, што галоўным рычагом урадлівасці будзе культура земляробства — вядома, пры добрай запраўцы глебы арганічнымі і мінеральнымі ўгнаеннямі. Дарэчы, само слова «культура» ў перакладзе з латыні азначае «апрацоўка». Дык вось, нахонт апрацоўкі. З 1965 года мы вывезлі на палі 7 мільёнаў тон арганікі. Заправілі, правапнавалі 58 тысяч гектараў. Сёлета дадзім па 16—18 тон на гектар (у сярэднім па Віцебскай вобласці будзе толькі па 8 тон). І калі стрэлка ўраджайнасці пайшла ўгару, агітаваць ужо не было патрэбы. У 1960 годзе ўраджай збожжа на нашых землях быў 8,8 цэнтнера, у 1965 — 12,5 цэнтнера, у 1970 — 20,2 цэнтнера, а ў 1973-м — як вы ўжо ведаеце — 27,2 цэнтнера з гектара.

— Кожны поспех патрабуе замацавання і прадаўжэння...

— Сапраўды, ураджай толькі тады ўраджай, калі ён сабраны і схаваны ў засекаі. Летась, напрыклад, спецыялісты не сумняваліся, што возьмем мы не менш 33 цэнтнераў збожжа. Але неспрыяльнае надвор'е зрабіла свой уплыў, зерне атрымалася шчуплае. Так што праца хлебараба — гэта бясконцы клопат за лёс ураджаю: хаця б не павымярзала, не вымакла, хаця б не засушыла спякота, не паклала бура. Але ўмельства і цяроплінасць нарэшце ўзнагароджваюцца. Як гаварыў Маркс: «Зямля — маці багацця, а праца — бацька яго». У чацвёртым, вызначальным годзе пяцігодкі ў нас высокія абавязальствы: узяць 30 цэнтнераў збожжавых з гектара, 180 — бульбы, 6 — лёну, а на 100 гектараў сельгасугоддзяў — мець 95 цэнтнераў мяса і 400 цэнтнераў малака.

— Мы часта гаворым: «Выканаць план, абাপіраючыся на дасягненні навукі». У якой меры гэтая апора памагла вам дасягнуць такіх вынікаў?

— Навуцы мы вельмі абавязаны. Дзякуем за стварэнне высокаўраджайных гатункаў бульбы «Агеньчык», «Тэмп», «Лішчыцкая», «Кандыдат», «Беларуская ранняя». У мінулым годзе высокаўраджайныя гатункі занялі 70 працэнтаў плошчаў. Вельмі добра зарэкамендавалі сябе на палях жыта «Харкаўскае-60», «Белта», ячмень «Альза», «Зефір», «Эльгіна».

Добра, што прыйшла на палі універсальная тэхніка. Трактары з навяснымі прыладамі выконваюць цэлы рад аперацый. Такія камбайны, як «Ніва» і «Колас», — надзейныя памочнікі хлебараба. Тым не менш і да тэхнікі ёсць у нас свае калі не прэтэнзіі, то пажаданні ва ўсякім выпадку. Далёка не дасканалы камбайн «СК-4», малямоцныя льяныя малатарні, мала магутных трактараў: «Кіравец» — адзін на ўвесь раён. Патрэбна вялікая работа па паліпшэнню пароднасці жывёлы. Пакуль яшчэ слабае месца ў нашым раёне — агародніцтва, няма добрых хімікатаў для знішчэння пшчэлы на плантацыях. Вырошчванне агародніны патрабуе шмат ручной працы, а гэта азначае высокі сабекошт.

— У сельскай гаспадарцы вашага раёна занята шмат жанчын. У якой ступені дзевятая пяцігодка палегчыла іх працу з дапамогай механізацыі?

— Яшчэ ў 1965 годзе жалі жыта сярпамі, сена грэблі ўручную. Зараз тэхніка поўнасцю замяніла ручную працу. Лён церабілі рукамі — зараз паспяхова спраўляюцца з гэтай работай ільнокамбайны. У жыццёлагадоўлі механізацыя высокая, але не задавальняе патрэб сённяшняга дня. Калі водазбеспячэнне механізавана практычна поўнасцю, даенне на 75 працэнтаў, то ўборка гною — на 68, а кармленне — толькі на 38 працэнтаў. Новыя фермы будуць механізаваны поўнасцю, а са старымі яшчэ прадбачыцца вялікая работа. Каб уявіць маштабы індустрыялізацыі, прывяду такі прыклад: у 1965 годзе на палях раёна працавала 428 трактараў і 94 збожжаўборачныя камбайны.

Зараз — 808 трактараў і 294 камбайны.

— А калі перайсці з калгаснага поля ў дом працаўніка! Што прынёс асабіста яму гэты круты ўздым эканомікі раёна!

— Для дзяцей за два апошнія гады мы пабудавалі сем новых школ на 2700 месц. Пашырылі гандлёвую сетку, сетку бытавых прадпрыемстваў. Кожны другі жыхар палепшыў свае жыллёвыя ўмовы. Вы ведаеце, у час вайны Бягомльскі край, які цяпер увайшоў у наш раён, быў партызанскай зонай, фашысты яго зруйнавалі дашчэнту. Людзі жылі ў зямлянках, потым паставілі невялікія хаткі. А зараз настаў час пераездаў з гэтых хатак у вялікія прыгожыя дамы.

Лічу заслугай нашага партыйнага актыву вялікую работу па першачарговым будаўніцтву і паляпшэнню жылля сем'ям інвалідаў Вялікай Айчыннай вайны, сем'ям воінаў і партызан, што загінулі ў барацьбе з захопнікамі. Мы абавязалі нашы арганізацыі ўзяць шэфства над імі і на сённяшні дзень дапамаглі ўжо 2 тысячам сем'ям. Засталося толькі сорак. Асабіста я лічу і выказала такую сваю думку на пленуме Віцебскага абкома партыі, што гэту работу трэба весці паўсюдна, усё ў нашых руках.

— Калі б нам спатрэбілася гераіня пяцігодкі для нарыса — валявая, энергічная жанчына, які адрас вы б нам падказалі!

— Шчыра кажучы, нялёгка гэта зрабіць, бо такіх адрасоў вельмі шмат. Магчыма, накіравала б вас у калгас «Памяць Ільіча» да Тамары Паўлаўны Псоні. Аграном-эканаміст па адукацыі, яна ўзняла ўраджайнасць збожжа ў калгасе да 29 з лішнім цэнтнераў з гектара, а працуе Тамара Паўлаўна ўсяго тры гады. Вы з прыемнасцю пазнаёміліся б з Аленай Іванаўнай Палітыка з саўгаса «Бягомльскі». Трэба ведаць бягомльскую зямлю, каб ацаніць працоўны подзвіг Алены Іванаўны: 39,5 цэнтнера збожжа з гектара! Пра Сабіну Іванаўну Галоўчыц, дэпутата Вярхоўнага Савета БССР, вы ўжо, безумоўна, чулі. Яе вынік у 1973 годзе — 43 цэнтнеры збожжа з гектара. А хіба не гераіня Любоў Аляксандраўна Варган, свінарка з саўгаса «Сітцэ»? Яна адна выгадала столькі свіней, колькі вырошчваюць тры калгасныя фермы. Гэта героі сённяшняга дня. А колькі новых высокіх абавязацельстваў узялі на сябе паляводы, жывёлаводы, механізатары ў адказ на Зварот Цэнтральнага Камітэта КПСС да партыі, да савецкага народа, на пастанову аб Усесаюзным сацыялістычным спаборніцтве работнікаў сельскай гаспадаркі! Заўтрашні дзень назаве імёны новых герояў.

Інтэрв'ю вяла В. КАРАЛЁВА

ЧАС ГАЛОЎНАГА ЭКЗАМЕНА

Памятаю, у той дзень, калі ў друку быў змешчан Зварот ЦК КПСС да партыі, да савецкага народа, мы сабраліся ў цэху задоўга да пачатку змены. Размоў было шмат. Але перш за ўсё звярнулі ўвагу на словы: «Цэнтральны Камітэт КПСС упэўнены: нашы савецкія жанчыны, якія сваёй самаадданай працай і штодзённымі клопатамі аб выхаванні дзяцей заслужылі высокую грамадскую ўдзячнасць, унясуць важкі ўклад у агульнанародную барацьбу за паспяховае выкананне планаў чацвёртага года пяцігодкі». Бо наша камсамольска-маладзёжная брыгада — калектыў цалкам жаночы, і гэтыя словы да глыбіні душы закранулі кожную работніцу. Усё, што дасягнута сёння і чаго даб'емся заўтра, залежыць ад нас саміх, ад умення працаваць творча, ад высокай свядомасці, прафесіянальнай падрыхтоўкі, пачуцця адказнасці і дысцыпліны.

Заданне трэцяга, рашаючага года пяцігодкі калектыў брыгады выканаў датэрмінова. Дадаткова да плана сабралі 3630 гадзіннікаў. Але спыняцца на дасягнутым не ў нашых правілах. Сёлета ў адказ на Зварот ЦК КПСС да партыі, да савецкага народа мы вырашылі план чацвёртага, вызначальнага года выканаць да 15 снежня і сабраць звыш задання 5 тысяч гадзіннікаў.

Абавязацельства нялёгкае, але рэзервы для яго выканання ёсць. Вялікую стаўку робім на ўзмацненне спаборніцтва не толькі паміж брыгадамі, але і паміж зборшчыцамі.

Мы ўсе ў канцы змены імкнемся параўнаць, хто працаваў лепш, а хто горш і чаму, што дапамагала і што замінала. Каб лепей ведаць, як ідуць справы ў кожнай з нас, мы ў канцы рабочага тыдня на брыгадным сходзе абмяркоўваем, хто чаго дабіўся. Гэта не дазваляе знізіць напал спаборніцтва, яго дзейнасць і эфектыўнасць. Я думаю так: калі кожная зборшчыца добра ведае пра поспехі брыгады, калі яна мае магчымасць параўноўваць сваю працу з дасягненнямі перадавікоў, то яна ўбачыць у спаборніцтве жывую справу, магчымасць вызначыцца, выпрабаваць свае здольнасці. Спаборніцтва закранае душу рабочага, накіроўвае яго прафесійны гонар на добрую справу.

Адзін з галоўных рэзерваў у паспяховым выкананні абавязацельстваў мы бачым ва ўменні цаніць кожную секунду рабочага часу. Безумоўна, людзі маюць не аднолькавыя здольнасці, але эканоміць час можа кожны рабочы. З эканомленых секунд складаюцца гадзіны, за якія збіраецца дадатковая прадукцыя. На нашым заводзе ўмеюць эканоміць секунды. За 1973 год калектыў рэалізаваў прадукцыі звыш плана на 987 тысяч рублёў, дадаткова выпусціў 23 тысячы гадзіннікаў.

Вядома, нам дапамагаюць вопыт, спрактыкаванасць, умельства. Але цяпер гэтага недастаткова. Патрэбны глыбокія веды, шырокі круггляд. Усе дзяўчаты нашай брыгады вучацца ў школе камуністычнай працы. Асвойваем сумежныя прафесіі. Брыгада збірае «Прамень»-2209, гэта адзін з найбольш папулярных мужчынскіх гадзіннікаў. Увесь працэс складаецца з 12 аперацый. Я, напрыклад, збіраю калёсную сістэму. Сёлета рашыла асвоіць яшчэ адну аперацыю.

Зборка гадзіннікаў вельмі складаная, я б сказала, тонкая работа. Адной з умоў росту прафесіянальнага ўмельства мы лічым скарачэнне цяжучасці кадраў. Бо калі людзі пакідаюць брыгаду, то разбазарваюцца веды, вопыт, накопленыя ў калектыве. Месца тых, хто «зняўся з якара», займаюць навічкі, а на іх трэба зноў траціць сілы, сродкі і час. Ды і сам рабочы, які бясконца вандруе з месца на месца, ніколі не зробіцца першакласным спецыялістам. Вось ужо некалькі гадоў наша брыгада працуе ў стабільным саставе.

Яшчэ мне хочацца сказаць пра адну нашу брыгадную запаведзь: «Робчае сумленне — строгі кантралёр». Твой найпершы абавязак — рабіць сваю работу так, каб яна прыносіла людзям радасць, выклікала павагу да майстэрства выканаўцы. Любая рэкламацыя для нашай брыгады — надзвычайнае здарэнне. Калектыў нашага дзесятага зборачнага цэха сёлета абавязаўся дабіцца, каб гадзінніку «АЧЖ-І», які вырабляецца для аўтамабіля «Жыгулі», прысвоілі дзяржаўны Знак якасці.

Асабістая адказнасць за лёс вытворчасці — святое пачуццё, ім павінен быць прасякнуты кожны з нас. Партыя заклікае ўвесь час павышаць прадукцыйнасць працы, змяншаць працоўныя затраты, рацыянальна выкарыстоўваць, эканоміць сыравіну і матэрыялы, паляпшаць якасць. Мы будзем працаваць не шкадуючы сіл, прыкладаючы ўсё сваё ўменне, увесь свой талент. Партыя можа не сумнявацца ў нас! Усе пастаўленыя задачы будуць вырашаны, усё намечанае будзе здзейснена!

Людміла КАЛАСОЎСКАЯ,
ударнік камуністычнай працы,
зборшчыца Мінскага гадзіннікавага
завода

«РАБОТНИЦЕ» — ШЭСЦЬДЗЕСЯТ

Вы памятаеце, што Міжнародны жаночы дзень заўсёды супадае з яе днём нараджэння. А сёлета 8-га сакавіка ёй споўнілася шэсцьдзесят. І мы ад шчырага сэрца кажам:

— 3 днём слаўнага юбілею цябе, старэйшая наша сястра, дарагая «Работница»!

Шэсцьдзесят год... Які вялікі непаўторны шлях! Хіба можна забыць, што першы ў Расіі часопіс для жанчын быў створаны па ініцыятыве Уладзіміра Ільіча Леніна, што любімая наша «Работница» з дня свайго нараджэння стала роднай сястрой ленінскай «Правды»!

Мы ганарымся тым, што гісторыя гэтага часопіса цесна звязана з барацьбой ленінскай партыі за перамогу Вялікага Кастрычніка. Ды і як не ганарыцца тым, што ў дні падрыхтоўкі сацыялістычнай рэвалюцыі, калі партыя пайшла ў падполле, а «Правда» была забаронена, Цэнтральны Камітэт большавіцкай партыі звяртаўся да народа са старонак свайго «Работницы»!

Уладзімір Ільіч яшчэ тады пераконваў, што ўцягнуць у палітыку масы нельга без таго, каб не ўцягнуць у палітыку жанчын, што справа сацыялі-

стычнага будаўніцтва будзе ўмацавана толькі тады, калі ў ім прымуць удзел мільёны жанчын. І вось ужо шэсцьдзесят гадоў «Работница» нястомна дапамагае партыі выконваць гэты ленінскі завет.

Як і шэсцьдзесят, і пяцьдзесят гадоў назад, наша слаўная «Работница» нясе ў шматмільённыя масы жанчын палымнае слова роднай партыі, мабілізуе іх на выкананне яе прадвызначэнняў. На сцягу часопіса горда ззяюць ордэн Леніна і ордэн Працоўнага Чырвонага Сцяга.

У «Работницы» многа малодшых сясцёр — «Советская женщина», «Крестьянка», шаснаццаць жаночых часопісаў саюзных і аўтаномных рэспублік. Але наперадзе, як заўсёды, наша настаўніца, наш добры друг і дарачык — «Работница».

У яе мы вучымся даходзіць да жаночых сэрцаў, па ёй раўняемся, з ёй звязваем свае творчыя планы. І калі больш як дванаццаць з палавінай мільёнаў чытачак раскрываюць яе юбілейны нумар, мы разам з імі зноў паўтараем:

— Шчыра віншваем цябе, наш верны таварыш, наша слаўная «Работница»!

Твая «Работница і сялянка»

КОЛЬКІ КАШТУЕ ШЧАСЦЕ?

У яе было ўсё, што патрэбна для шчасця: дружная сям'я, любімая работа, аўтарытэт і павага ў калектыве. У свае сталыя гады жанчына захавала прыгажосць і прывабнасць. Словам, нічым не пакрыўдзіў яе лёс. І раптам усё рухнула. Рухнула ў адзін дзень, у адно імгненне. Яе кватэру апячатала міліцыя, а яе самую, пяцідзесяцігадовую паважную жанчыну, прыцягнулі да адказнасці следчыя органы. За злоўжыванне службовай пасадай, за хабары. Яна мела ўсё неабходнае, але гэтага ёй было мала. Хацелася самых дарагіх футравых рэчаў, крышталю, золата.

Страшная рэч. Вельмі страшная. Па гораду папайзлі чуткі, вакол яе імя пачалі складвацца непрыгожыя легенды. Тое-сёе было перабольшана, але галоўнае адпавядала праўдзе: чалавек паквапіўся на вялікія грошы. Пайшоў крывымі сцежкамі. Потым сціхлі чуткі, супакоілася ўзрушаная, як патрывожаны вулей, установа, дзе працавала тая жанчына. Людзі пачыналі забываць яе імя. Толькі яе калегі, на прафесію і гонар якіх яна паклала цёмную пляму, не могуць супакоіцца. Як можна было дайсці да такога?

Можа і нам сёння не варта было ўспамінаць, не трэба было варушыць тое нядобрае, што не-не ды і з'яўляецца іншы раз у жыцці і кожны раз выклікае агіду, шчырае абурэнне тысяч і тысяч людзей, што жывуць і працуюць сумленна? А можа наадварот? На ўвесь голас крыкнуць пра гэта трэба? І ўстрымацца, і разабрацца, чаму і як мог дайсці чалавек да жыцця такога. Што нарадзіла хваробу?

Ішлі першыя пасляваенныя дзесяцігоддзі... Цяжка вярталася да жыцця разбураная гаспадарка краіны, нялёгка было на вёсцы, не заўсёды сыходзіліся канцы з канцамі ў бюджэце гараджан. Мінуў той час, ёсць цяпер і хлеб і да хлеба, увайшлі ў наш побыт тэлевізары, матацыклы, аўтамабілі, дываны і паліраваныя гарнітуры. А як пачалі мы апранацца! Вось нядаўна я, як гаворыцца, палавіну Еўропы аб'ездыла. Назірала, параўноўвала. Паверце: нашы людзі выглядаюць на вуліцах і ў грамадскіх месцах лепш, чым людзі многіх іншых краін.

Мне даводзіцца часта бываць на заводах, фабрыках і кожны раз, калі размаўляю з жанчынамі, якія працуюць ля станка — з прадзільшчыцамі, ткачыцамі, — кожны раз задаю ім пытанне: а колькі вы зарабляеце? 130—180—чую ў адказ. А лепшыя перадавыя работніцы з гонарам адказваюць: «Не менш як 200 у сярэднім». Мы радуемся гэтаму, бо народ наш заслужыў права жыць добра, жыць багата. Мы самі выбралі свой лад жыцця і перад светам усім можам сказаць: вось глядзіце, якія ў нас перавагі, якія здабыткі. І эканамічныя ў тым ліку.

Толькі з адным мы не пагадзімся ніколі. Каб мяралам шчасця чалавека, яго вартасці сталі грошы, сталі рэчы. Каб збяднелы духоўна чалавек распальваў вакол сябе ажыятаж, сквапнасць, жаданне набыць як мага больш, набыць тое, чаго не маюць іншыя, набыць любымі сродкамі.

Дабіваючыся, каб наша грамадства ў цэлым становілася ўсё больш і больш матэрыяльна забяспечаным, каб рос дабрабыт кожнага чалавека працы, мы не ўжываемся, не згодзімся са спажывецкай мараллю такіх людзей, з якіх я пачала сваю размову.

Вось другая жанчына, добрая мая знаёмая. Можа і ваша?

...У яе сціплая аднапакаёвая кватэра. Яна выгадала дзяцей і жыве цяпер адна, хутка пойдзе на пенсію. У яе ёсць усё неабходнае, але няма нічога лішняга. Нядаўна яна спраўляла дзень свайго нараджэння. Гасцей загадзя не запрасіла. Хто памятае, той прыйдзе сам... Ужо збегалі ў адну, другую, трэцюю суседнія кватэры, вынеслі адтуль усе сталы і табурэткі, а гасці ўсё ішлі і ішлі. Нехта пажартаваў: «Хутчэй гасіце святло, а то не будзе куды дзецца!»

Я ведала, чаму ішлі да гэтай жанчыны людзі, ведала, якая яна працавітая, сумленная, колькі добра вакол сябе стварыла, як адгукаецца яна на чужую бяду. Не, не гасіце святло і шырэй расчыняйце дзверы! Да вельмі багатага чалавека, багатага душой, да чалавека сапраўды шчаслівага ідуць людзі... Не за грошы куплена такое шчасце!

А. ПАУЛАВА

НІЗКА ВАМ ПАКЛАНІЦА

Эпіграфам да гэтых лістоў, дасланных у рэдакцыю, лепш за ўсё паслужылі б словы з вядомай песні:

Нізка вам пакланіцца хачу,

Людзі ў белых халатах...

Кожны з нашых карэспандэнтаў па-свойму расказвае пра гэтых людзей, але ўсе з аднолькавай стараннасцю вышукваюць самыя трапныя, самыя найлепшыя словы, каб паўней адлюстравалі іх штодзённую барацьбу за выратаванне чалавечага жыцця. Пад уражаннем аперацый Тамары Кірылаўны Гецман—хірурга-гінеколага з Брэста—у думках журналісткі Ніны Загорскай радок за радком нарадзіўся верш, які яна так і назвала:

Руки хирурга

Есть руки... Им без опаски
жизнь отдаешь на поруки.
Знаю руки,
которым подвластно снять
нечеловечьи муки.
Знаю руки, что скальпелем
рождают высокую музыку.
Над обрывом

к жизни

они проведут
по жердочке

самой узенькой...

Руки хирурга!

Перед вами

голову преклоняю...

І смерць адступіла

Раніцай, як заўсёды, Таццяна Сцяпанаўна Прымакова рабіла абход, добрачытлівай усмешкай і цёплым словам падбадзёрвала хворых. І ніхто не ведаў, што сама яна ўсю ноч правяла без сну.

З вёскі Стары Шклоў прывезлі цяжка хворага. Чалавек, можна сказаць, паміраў. З Магілёва дапамога не паспее, а аперыраваць печань... У Шклове такую аперацыю ніколі не рабілі. Столькі крыві страчана! Пульс амаль не праслухоўваецца... Таццяна Сцяпанаўна слухала няўпэўненыя заўвагі сваіх таварышаў і думала, думала. А потым коратка загадала: «У аперацыйную!»

Не заўважылі, як сонца ўзнялося, асвятліла прасторны пакой аперацыйнай, а барацьба за жыццё не спыняла-

ся. Шмат крыві трэба было пераліць. На кліч доктара прыйшлі таварышы хворага і зусім незнаёмыя людзі, каб даць сваю кроў для выратавання чалавека. І смерць адступіла...

Адступіла яна і тады, калі ў бальніцу апоўначы даставілі рабочага з фабрыкі «Спартак»: трапіў у аварыю. Таццяна Сцяпанаўна зараз жа прыбегла ў бальніцу. Чалавек ляжаў ледзь жывы. Рэнтгенаўскі здымак паказаў, што пераламаны рэбры, у некалькіх месцах разарвана печань. Таццяна Сцяпанаўна паклікала на дапамогу маладога хірурга Пятра Аляксеевіча Лапо. Потым трое сутак не пакідалі аддзялення.

Гэтую маладую прыгожую жанчыну добра ведалі на Шклоўшчыне. Адна пацыентка, поўная ўдзячнасці, гаварыла: «Наша зямля можа ганарыцца, што на ёй жыве і працуе такі добры чалавек, такі цудоўны ўрач!» Магчыма, сказана крыву ўзнёсла, але трапна

Таццяна Сцяпанаўна Прымакова амаль чатырнаццаць год працуе ў Шклове. Зараз яна працуе ў суседнім Горацкім раёне. А ў Шклове пакінула аб сабе добрую памяць.

С. ЖУКОўСКАЯ

ІНФАРМАЦЫЙНАЯ МАЗАІКА

ІНФАРМАЦЫЙНАЯ МАЗАІКА

САЛЯМ, «ЖАНЧЫНА АЗЕРБАЙДЖАНА»!

Споўнілася пяцьдзесят гадоў з дня выхаду ў свет першага нумара рэспубліканскага часопіса «Азербайджан гадыны»—вернага дарадчыка, сябра, спадарожніка жанчын братняга Азербайджана. З першага дня свайго існавання часопіс дапамагаў жанчынам ўсходу ісці шляхамі новага жыцця, назаўсёды скончыць з жудаснымі звычкамі мінулага, абуджаў у іх пачуццё самасвядомасці, высокай місіі жанчыны ў сацыялістычным грамадстве.

Відныя дзеячы жаночага ка-

муністычнага руху Н. Крупская, К. Цэткін, А. Стасова, А. Арцюхіна, А. Калантай высока ацэньвалі вялікую місію часопіса, выступалі на яго старонках.

І сёння «Азербайджан гадыны»—на пярэднім краі камуністычнага будаўніцтва. За плённую дзейнасць па камуністычнаму выхаванню жанчын Савецкага Азербайджана, мабілізацыю іх на выкананне задач гаспадарчага і культурнага будаўніцтва часопіс узнагароджан ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга.

Па запрашэнню Камітэта са-вецкіх жанчын нашу краіну на-ведала дэлегацыя актывістак жаночага руху Бельгіі. Сярод іх былі Элізабет Дэлеп'ер, Тэрэза Гафінэ, Мадлен Дашэ, Мары-Луіз Семіні, Марыэта Ван Балаерт. Госці з Бельгіі пабы-

валі і ў Мінску. Яны азнаёміліся з выдатнасцямі беларускай сталіцы, наведвалі Хатынь і Курган Славы, пабывалі ў сярэдняй школе № 111, гарадскім прафесіянальна-тэхнічным вучылішчы паліграфістаў № 32, на прадпрыемствах Мінска ці-

Гэтыя дзяўчаты працуюць у швейным цэху Салігорскай фабрыкі бязлізнавага трыкатажу. На пярэднім плане—швачка Наталля Казлоўская.

Фота П. Наватарова (БЕЛТА).

БЕЛАРУСКІ КРЫМПЛЕН

Хто з жанчын не ведае новую сінтэтычную тканіну—крымплен? Вырабы з яе—трывалыя, прыгожыя, не камечацца.

Хутка на паліцах нашых магазінаў стане значна больш гэтай тканіны, вырабаў з яе. І спажывцы з гонарам змогуць сказаць: «Гэта беларускі крымплен». Бо ў Магілёве будзеца буйнейшы ў Савецкім Саюзе

камбінат шаўковых тканін праектнай магутнасцю 110 мільёнаў квадратных метраў тканіны ў год. Палавіна ўсёй прадукцыі будзе выпускацца ў выглядзе тканіны тыпу крымплен розных малюнкаў і расфарбовак.

У пачатку 1974 года ўступіла ў строй першая чарга камбіната. Пайшоў беларускі крымплен!

На быстрыні жыцця

Шура Міхнюк пасля заканчэння Пінскага медыцынскага вучылішча была накіравана ў Бярозу. Але сталася так, што патрэбен быў спецыяліст у радзільным доме, што ў вёсцы Здзітава, і Міхнюк паехала туды.

За трынаццаць гадоў працы ў Здзітаве—цяпер тут амбулаторыя—Аляксандра Якаўлеўна сваёй шчырасцю, клопатамі пра здароўе людзей заваявала глыбокую пашану.

Гаворачы пра Аляксандру Міхнюк—акушэрку, я ўвесь час лаўлю сябе на тым, што думаю пра яе не толькі як пра вузкага спецыяліста, але і як пра сельскага інтэлігента ў найлепшым сэнсе гэтага слова. Міхнюк—дэпутат раённага і сельскага Саветаў. Адкрылі ў амбулаторыі зубны кабінет—гэта выкананне наказаў выбаршчыкаў. Прышоў у вёску Здзітава газ—зноў не без яе ўдзелу. А цяпер загарэлася думкай стварыць філіял музычнай школы-інтэрната. Колькі турбот вымагаюць такія справы!

«Быць нашым, савецкім абрадам!»—вырашылі аднойчы ў Здзітаве. Даручылі ўзначаліць усю справу Аляксандры Якаўлеўне. Арганізавала моладзь, разам з работнікамі сельскага Савета распрацоўвала рытуал урачыстай рэгістрацыі шлюбу. Былі спрэчкі, сумненні. Было нямаля хваляванняў, калі прыйшла на рэгістрацыю першая пара. А зараз урачыстая рэгістрацыя шлюбу ў Здзітаўскім сельскім Савеце—свята для ўсёй вёскі. У такія дні ў сельскім клубе яблыку няма дзе ўпасці. І заўсёды дарагой гасцяй на гэтых урачыстасцях бывае Аляксандра Якаўлеўна.

Двойчы за год—вясной і восенню—ідуць юнакі на ваенную службу. Зноў задумаліся ў Здзітаве: як лепш наладзіць провады ў армію? Занялася гэтым Аляксандра Якаўлеўна Міхнюк, а разам з ёю—саўгасны інжынер Міхаіл Канстанцінавіч Пліс, брыгадзір, удзельнік мінулай вайны Мікалай Афанасьевіч Катыхаў, дырэктар сярэдняй школы Валерый Мікалаевіч Пятроў.

У дзень провадаў у армію збіраюцца ў сельскім клубе былыя франтавікі і партызаны, бацькі будучых воінаў, суседзі, таварышы, знаёмыя. Самае

пачэснае месца адводзіцца тым, хто заўтра апрагне салдацкія шынялі. Ім даюцца наказы: добрасумленна служыце Радзіме, будзьце яе надзейнымі абаронцамі, добра авалодвайце ваеннай справай. З наказам-прывітаннем звяртаюцца піянеры. Хлопцы атрымліваюць памятныя падарункі.

А потым усе ідуць да абеліска, які пастаўлены ў вёсцы ў памяць вядомай Здзітаўскай абароны. Тады, у красавіку 1944 года, больш як сем сутак партызаны брыгады імя Дзяржынскага і «Савецкая Беларусь» паспяхова адбівалі націск гітлераўцаў, узброеных бронемашынамі, гарматамі і самалётамі. Для абеліска будучыя воіны даюць клятву на вернасць Радзіме.

Закончыўся дзень, і вось ужо ідзе Аляксандра Якаўлеўна дамоў. Насустрэч радасна бягуць сыны, усміхаецца муж, Канстанцін Парфірэвіч, настаўнік тутэйшай школы. Дзень прайшоў добра. А ноччу можа зноў хто-небудзь пастукае ў акно і пакліча на дапамогу. Ці можа ўсё будзе спакойна. Калі ж настане ранак жанчына зноў акунецца ў свет новых спраў, турбот, новых задум.

Я. СЯЛЕНА

ИНФАРМАЦИОННАЯ МАЗАКА

ИНФАРМАЦИОННАЯ МАЗАКА

кавіліся ўмовам працы і быту савецкіх жанчын.

Хвалючыя сустрэчы адбыліся ў Беларускім дзяржаўным музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны з былымі партызанкамі, а ў Беларускім таварыстве дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі—са знатнымі жанчынамі Мінска.

ПРЫЗ ІМЯ ГЕРОЯ

Бадай, няма ў Горацкім раёне жыхара, які б не ведаў сваіх выдатных зямлячак, знатных жанчын, Героіні Сацыялістычнай Працы Ганны Данілаўны Каліва і Еўдакіі Малахаўны Гаўрыленка. Больш за трыццаць гадоў працавала трантарысткай, брыгадзірам трантарнай брыгады Ганна Данілаўна. А Еўдакія Малахаўна столькі ж гадоў прысвяціла нялёгкай працы даяркі.

Летась бюро Горацкага райкома КПБ і райвыканком устанавілі прызы імю знатных людзей раёна Г. Каліва і Е. Гаўрыленка.

Падведзены вынікі спаборніцтва. Прыз імя Ганны Данілаўны Каліва заваявала трантарная брыгада А. К. Капашылава з калгаса імя Леніна, а прыз імя Гаўрыленка—калектыў даярак з Азаравіцкай малочнай фермы.

На сцэне Беларускага дзяржаўнага тэатра оперы і балета ўпершыню ў гісторыі музычнага жыцця Беларусі пастаўлена опера В. Моцарта «Дон Жуан». Паставіў оперу заслужаны дзеяч мастацтваў БССР, заслужаны артыст РСФСР Атар Дзішкіліяні. Дэкарацыі паводле эскізаў мастака Маскоўскага Вялікага тэатра СССР В. Левен-

таля зроблены ў майстэрнях Маскоўскага музычна-драматычнага тэатра імя народных артыстаў СССР К. С. Станіслаўскага і У. І. Неміровіча-Данчанкі. Музычны кіраўнік пастаноўкі—малады дырыжор В. Машэнскі, хормайстар Г. Луцэвіч, балетмайстар В. Бутрымовіч.

Прэм'ера прайшла з вялікім поспехам.

МОЦАРТ НА МІНСКАЙ СЦЭНЕ

СУВЕНІРЫ «МЕЛОДЫ»

Усесаюзная фірма «Мелодыя» выпусціла некалькі доўгайграючых пласцінак з запісамі беларускіх выканаўцаў.

Аматару сур'ёзнай музыкі ўзрадуе сустрэча з мастацтвам народнай артысткі БССР С. Данилюк, якая выконвае беларускія песні ў апрацоўцы Э. Фарберава, песню і варажбу Марфы з оперы М. Мусаргскага «Хаваншчына», арыю Зарэмы з музыкі А. Арэнскага да паэмы

А. Пушкіна «Бахчысарайскі фантаз». На двух дысках запісаны песні В. Баснера, І. Лучанка, В. Мулявіна ў выкананні вакальна-інструментальнага ансамбля «Песняры». А маленькія слухачы атрымалі цікавую інсцэніроўку Г. Сінельнікава «Касец і воўк» паводле матываў беларускіх народных казак у выкананні артыстаў маскоўскіх тэатраў.

Сакратар камсамольскай арганізацыі сталовай № 7 магілёўскага завода «Стромашына» повар Надзея Салаўёва.

Фота Я. Мяцеліцы

Торкі хлеб

Джэс Хіл ФОРД,
амерыканскі пісьменнік

Апавяданне

Мал. Ю. Пучынскага.

Было гэта пасля каляд, пад самы канец года. Раптоўна на-стала адліга — д'ябал, як гаворыць прымаўка, узяўся пячы свой хлеб, рыхтуючы ліха на Новы год.

— Так, так, — гаварыла павітуха з маленькім чорным чамаданчыкам у руцэ, тупаючы па вузенькай вулачцы ўслед за Робертам. — Кожны год такое.

«Магчыма, кожны год, — падумаў Роберт, — а, магчыма, і не. — Золкі холад хапаў за пальцы. — Ноччу дарогі зноў за-мерзнуць».

Ён азірнуўся.

— Прашу вас, хутчэй, — сказаў нецяярліва.

— Першынец ніколі не спяшаецца, — адказала жанчына.

— Яна там зусім адна. Дайце мне ваш чамаданчык.

— О, не! У чужыя рукі я яго ніколі не дам.

Роберт пачакаў, пакуль жанчына параўняецца з ім, і неах-вотна падладзіўся пад яе крок. Злева, над шэравата-бурымі абшарамі, паляваў на зайцоў ястраб — шнырыў узад і ўперад над парканамі з драці. Справа ад вулачкі ў халодных зімовых ценях стаяў лес.

Роберт адчуў пах дыму. Маленькі каштанавага колеру двар-няк разы са тры трывожна цяўкнуў, як ліс, і пабег пад дом.

— Ён не кусаецца, — супакоіў жанчыну Роберт, падымаючы-ся на ганак, і паспешна павёў яе ў маленькі пакойчык. На лож-ку ля печы ляжала Джэні.

— Гэта я, — сказала павітуха. Джэні не варухнулася. — Коль-кі ёй?

— Семнаццаць, — адказаў Роберт.

Ён прысеў на кукішкі і падкінуў у печку два паленцы арэ-шыны. Дрэва зашыпела. З чырвона-жоўтага жару ўзняліся язычкі агню і затрапталі ў дыме.

— Не, я не вазьмуся, — пачуў ён голас павітухі.

Роберт падняўся на ногі і азірнуўся. Чорны чамаданчык быў раскрыты.

— Трэба несці яе ў бальніцу, — гаварыла павітуха, зачыняю-чы свой чамаданчык. — Цёпла ўхутайце.

— Ого! — вырвалася ў Роберта, калі ён дакрануўся да жонкі.

— У яе гарачка, — растлумачыла павітуха. — У вас няма яко-га вазочка?

— Няма.

— Можна, каляска знойдзецца?

— Няма.

— Тады нясіце на руках. Да шашы. Там каго-небудзь спы-нім. — Павітуха нахілілася над ложкам. — Нам трэба павезці цябе ў горад, разумееш? Ты чуеш мяне?

— Ага, — ледзь чутна прамовіла Джэні, не расплюшчваючы вачэй.

— Як ты сябе адчуваеш? — спытаў Роберт.

— Трошачкі баліць, — сонным голасам адказала Джэні.

Роберт узяў з каміннай пліты яе чаравікі.

— Хутчэй! Паспрабуйце спавіць, як малое дзіця. Вось так, бачыце? Цяпер падымайце.

— Яна што агонь, — сказаў Роберт.

Павітуха першая пайшла да выхода і пакрочыла па голым двары.

— Хутчэй! — падганяла яна Роберта.

Прытуліўшы да сябе Джэні, Роберт нёс яе па вулачцы на сваіх дужых руках, трымаючы за калені і плечы. Гразь крыху падмёрзла — д'ябал пёк ужо свой хлеб. Вячэрняе сонца афар-бавала неба ў барвовы колер. Над галавой загарэліся зоркі.

Калі дабраліся да насыпу шашы, зусім сцямнела. Павітуха зняла з шыі шалік і памахала насустрач яркім фарам машы-ны. Спыніўся грузавічок-пікап. Жанчына адчыніла дзверцы кабіны і сказала:

— Гэтай дзяўчыне неадкладна трэба ў бальніцу...

— Сядайце, — коратка адказаў вадзіцель.

Роберт залез у цёплую кабіну і паклаў Джэні, як дзіця, сабе на калені. Павітуха зачыніла дзверцы і памахала на развітан-не рукой. Машына паехала.

— У яе што-небудзь заразнае? — спытаўся белы.

— Павінна радзіць, — адказаў Роберт.

— А-а... — вадзіцель да ўпору павярнуў ручку падагравання і глыбей націснуў на педаль. Роберт адчуў у пальцах ног лё-гкае паколванне, і нагам стала цёпла.

Выплылі агні Сомертана. Праехаўшы па вузенькай дарож-цы, грузавічок спыніўся ззаду прысадзістага драўлянага бу-дынка бальніцы, ля ўваходу для неграў. Вадзіцель вылез з ка-біны і адчыніў дзверцы.

— Колькі я вінен вам? — запытаў Роберт, выходзячы з ка-біны з Джэні на руках.

— Ніколькі, — адказаў шафёр. — Усё роўна я ехаў у горад. — Ён пайшоў наперад і адчыніў перад Робертам дзверы бальніцы.

— Вялікае вам дзякуй,— сказаў яму Роберт.
— Калі ласка. Жадаю шчасця,— адказаў шафёр, сеў у машыну і паехаў.

У адным з куткоў прыёмнага пакоя ўзвышалася распяцце Хрыста. Каля аўтамата з кока-калай стаяла яшчэ адна статуя — дзева Марыя ў сінім убранні.

— Памагчы вам? — спыталася медыцынская сястра, выходзячы з-за стойкі.

— Нам патрэбен доктар,— сказаў Роберт.

— Што з ёю?

— Павінна радзіць. Ёй вельмі кепска. Паклічце доктара.

Дзяжурная медсястра пайшла кудысьці па калідоры. Неўзабаве вярнулася, коцячы перад сабою вузкую бальнічную каласку.

«Цяпер усё будзе добра»,— падумаў Роберт і апусціў Джэні на каласку.

— Ідзіце прама па калідоры ў прыёмны пакой, што з правым вярхоў, — сказала жанчына. — Ubачыце акенца: «Рэгістратура».

— А як з доктарам, мэм?

— Пасля таго, як яе прымуць у бальніцу, мы паклічам урача. А пакуль хай паляжыць у калідоры. Здаецца, яна спіць.

— Так, мэм.

Роберт пайшоў, куды яму загадалі. Жанчына ў чорным халатце, што сядзела за акенцам, была галоўнай сястрой. Адно за адным Роберт адказаў на яе пытанні, пакуль яна запаўняла фармуляр.

— Каб змясціць хворую ў бальніцу, патрэбна пяцьдзесят долараў,— нарэшце сказала жанчына.

— Добра, мэм. Запішыце. Я заплачу.

— Наяўнымі і адразу,— сказала сястра.

Роберт палез у кішэню сваёй баваўнянай курткі-спяцоўкі і выцягнуў адтуль некалькі пакамечаных грашовых паперак і дробязь — шэсць долараў і сорак сем цэнтаў. Усё паклаў на палічку перад акенцам.

— Пакуль што я дам вось гэта.

— Хіба вы не чулі, што я вам толькі што сказала? У нас правілы строгія. Жонку вашу нельга прыняць, пакуль вы не заплаціце пяцьдзесят долараў наперад.

— Пяцьдзесят долараў! — сказаў Роберт.

— Так, пяцьдзесят авансу. Не я прыдумала гэта правіла.

— Ёй неадкладна патрэбен доктар.

— Не сумняваюся. Мы яго паклічам, як толькі пакладзем яе на бальнічны ложка. Хіба ён можа прымаць роды на калідоры! Я пачакаю, пакуль вы прынясеце грошы.

— Так, мэм. Але ў мяне зараз больш нічога няма.

— Тады трэба пазычыць, хіба не ясна?

— Так, мэм.

Жанчына адышла ў глыб светлага ціхага пакоя, села за стол і занялася іншымі справамі. Роберт выйшаў за дзверы і паспешна пакрочыў па дарозе. У цёплым памяшканні ён спацеў і цяпер адчуў вільготны холад пад адзеннем. Ён засунуў рукі ў кішэні сваёй тонкай курткі. Раптам яго ахапіў страх, і ён кінуўся бегчы па абочыне дарогі. Цемру працяло святло фар, ён павярнуўся да машыны і памахаў рукой. Машына паволі праехала міма, і выхляпныя газы белым воблачкам павіслі ў марозным паветры. Роберт зноў пабег. Ён бег да скрыжавання паўз акуратныя белыя домікі. Цераз лужок да яго кінуліся сабакі і пачалі зласліва брахаць. Тады ён перайшоў на крок. Сабакі нехаця павярнулі назад, скавычучы ад дзіўнага паху, якім патыхала ад яго спяцоўкі.

На рагу Роберт спыніўся. Справа ад яго была бензаправачная станцыя, афарбаваная ў сіні і чырвоны колеры. Унутры ярка гарэла святло. Двое белых грэліся каля газавай печкі. Ён перайшоў вуліцу. На гэтым баку пачынаўся тратуар, і ён зноў пабег. З машын, што праяжджалі па вуліцы, да яго здзіўлена паварочваліся белыя твары. Ён упарта бег наперад і зноў стаў мокры ад поту. «Цяпер ужо,— думаў ён,— зямля зусім замерзла і зрабілася цвёрдая, як гэты тратуар».

Роберт мінуў апошнія дамы ў белым сектары горада. Ubачыў баваўнааачышчальную машыну і чыгуначны пераезд. Тут ён пайшоў паволі, каб крыху сцішыўся боль у баку. За пераездам, у глыбіні завулка, ён убачыў закусачную Джок-Тэла. У перыяд збору клубніц і ў баваўняны сезон Роберт бавіў тут іншы раз суботнія вечары.

Ён зноў кінуўся бегчы і, штурхануўшы пашарпаных дзверы, уварваўся ў памяшканне. Джок-Тэл спалохана глянуў на яго.

— Што з табой? Што здарылася, Роберт?

У закусачнай нікога не было.

— Тэрмінова трэба пазычыць пяцьдзесят долараў,— адказаў Роберт.

— Ого! — сказаў Джок-Тэл. Ён быў стары чалавек, шмат пабачыў на сваім вяку, і да яго часта ішлі прасіць парад.

Джок-Тэл уважліва слухаў Роберта, раз-пораз ківаючы гала-

вой, нібы даючы зразумець, што чуў ужо такія гісторыі мо тысячы разоў. Ён ківаў галавой, і позірк яго наліваўся сумам. Потым чыркнуў запалкай і закурыў цыгарэту, выцер рукі аб фартух.

— У такую пару года, Роберт,— сказаў Джок-Тэл,— у людзей работы няма. Няма і грошай, і табе нічога не ўдасца ў іх вывудзіць.

— У іншую пару мне б не давялося пазычаць,— адказаў Роберт.— Потым у мяне будзе чым расплаціцца.

— Я б сам табе даў, каб меў,— сказаў Джок-Тэл.— Але ж няма нічога. Бачыш, ніводнага наведвальніка. А ўжо ноч.

— Тады ў каго ўзяць? Джэні ляжыць там на калідоры.

— Трэба знайсці крэдытора, Роберт. Здаецца, толькі Мама Лэварн адважыцца ў такую пару.

— Мама Лэварн?

— Так, яна. «Кафэ і турыст». Ты што, не чуў нічога пра Маму Лэварн? — Джок-Тэл крыва ўсміхнуўся.— Тады паслухай. Вярніся да скрыжавання і пайдзі па гразкай вулачцы, што цягнецца ўздоўж чыгункі. Павярні ў тупічок, гразь там, напэўна, замерзла. Дом яе з правага боку — над ганкам мігчыць чырвоны ліхтар.

— Мама Лэварн... — паўтарыў Роберт.

— Скажы ёй, што гэта я прыслаў цябе. Скажы, што Джок-Тэл кажа, каб яна не баялася.

Апошнія словы засталі Роберта ўжо каля дзвярэй, куды ён адступаў спіной. Потым імкліва павярнуўся, выскачыў на холад і зноў пабег — назад, да чыгуначнай лініі, перасек каляю і памчаўся па мерзлай гразі. Раптам ён грывнуўся на зямлю і, прабіўшы тонкую скарынку лёду, акунуўся ў халодную ваду лужыны. Адрозу ўскочыў на ногі, увесь мокры спераду. Лежачая вада апякла яго холадам. Ён зноў панёсся наперад, як ашалелы, але цяпер прыглядаўся да цёмных водбліскаў падмерзлых лужын. Яго баваўнянае адзенне пачало цярдзець. Рукі гарэлі агнём.

Ён уляцеў на ганак пад мігатлівым чырвоным ліхтаром. Мама Лэварн сустрэла яго ўсмішкай. Яна сядзела на высокім крэсле за касай. Калі яна павярнула да Роберта галаву, доўгія завушніцы яе бліснулі, як лёд.

— Гляньце, хто ўваліўся! — усклікнула Мама Лэварн.— Пэўна, моцна дапакло!

Усмішка знікла з вуснаў Мамы Лэварн, калі Роберт загаварыў.

— Значыць, вам патрэбна пяцьдзесят долараў,— сказала ліхварка, мажняя цёмнаскурная жанчына ў барвовай сукенцы.— Ці ведаеце вы якое-небудзь іншае месца, дзе можна ўзяць у доўг? — Не чакаючы адказу, яна гаварыла: — Таму што, калі вам вядома такое месца, я магу даць вам добрую парадку — ідзіце туды і пазычайце. Бо калі вы возьмеце ў мяне, гэта ўляціць вам у капеечку,— калі яшчэ дам.

— Прашу вас...

— Працэнты з долара — два драбчкі на тыдзень: дваццаць пяць цэнтаў. Праз тыдзень пяцьдзесят долараў ператворцца ў шэсцьдзесят два пяцьдзесят. Інакш кажучы, можаце пяцьдзесят долараў трымаць пры сабе да клубнічнага сезона, калі хочаце, але кожную суботу павінны прыносіць мне па дванаццаць з палавінай долараў працэнтаў.

Роберт паківаў галавой у знак згоды.

— Распішыцеся вось тут, на гэтым радку.— Жанчына падсунула яму даўгавую распіску «Банка фермераў і гандляроў». Дала ў рукі вечнае пяро. Роберт падпісаў.— Калі прыйдзеце без грошай альбо пратэрмінуеце плацеж, мне варта толькі аднесці гэту паперку ў суд, і па вас прыйдуць. У канчатковым выніку гэта — турма, разумееце?

— Так, мэм.

Мама Лэварн адлічыла Роберту грошы, якія выняла з шуфлядкі касы, і паклала на яго шырокую далонь.

— Дзе гэта вы так прэмоклі?

— Упаў,— адказаў Роберт і, скамечыўшы ў жменю грошы, прымуціў сябе паволі прайсці ў дзверы. А там — пабег.

«Цяпер ужо,— разважаў ён,— усё будзе добра». Бегчы стаў лягчэй. Шлях назад здаўся яму карацейшым. Зноў пачаўся тратуар. Унутры чырвона-сіняй заправачнай станцыі па-ранейшаму двое белых грэліся каля печкі. Сабакі зноў кінуліся да яго, але ён не звяртаў на іх увагі, яны адчапіліся і адсталі. Роберт лёгка пераскочыў цераз завялую траву лужка на бальнічным двары, а потым, стрымаўшы сябе, няспешна адчыніў парадныя дзверы бальніцы і падышоў да акенца рэгістратуры. Паклаў на чорную мармуровую палічку пяць дзесяцідоларавых паперак.

Медсястра моўчкі ўзяла грошы, пералічыла іх і пасунула да яго квіток.

— Аднысіце дзяжурнай,— сказала яна.

— А як з доктарам?

— Яго паклічуць.

Роберт пайшоў у прыёмны пакой для неграў. Дзяжурная ўзяла квіток.

— Хто ваш лечаць урач?

— У нас такога няма, — адказаў Роберт. — Няма, мэм.

Сястра падняла тэлефонную трубку, а Роберт пайшоў па калідоры да бальнічнай каталкі. У калідоры было цёмнавата. Ён хацеў дакрануцца да Джэні, але падумаў, што тут гэтак рабіць нельга.

— Даўгавата затрымаўся, — ціха тлумачыў ён, — бо давялося схадзіць па грошы.

Джэні не адказала. «Заснула», — падумаў Роберт і вярнуўся ў прыёмную. Там нікога не было. Толькі Хрыстос і дзева Марыя па-ранейшаму пазіралі на яго халоднымі, бледнымі вачыма. У чырвоным акенцы аўтамата свяціліся словы: «Толькі пяціцэнтавікі». Па калідоры шпарка ішоў урач. Ён кінуў Роберту галавой, падышоў да акенца і нешта ціха сказаў дзяжурнай. Абое пайшлі назад па цёмным калідоры. Неўзабаве вярнуліся.

— Што ж вы мяне адразу не паклікалі! — сказаў урач Роберту. — Колькі ўжо часу, як вы прывезлі яе?

— Здаецца...

— Вам здаецца? — Урач паволі выйшаў з-за перагародкі. — Гладкі твар быў нібы прысыпаны белай пудрай. У блакітных вачах — спагада.

— Сэр?

— Жонка ваша памерла. Відаць, з паўгадзіны назад. Вашы пяцьдзесят долараў вам аддадуць. Ганарару я не вазьму. Трэба паклапаціцца пра цела нябожчыцы. Звычайна я выклікаю «Пахавальнае бюро Л. Б. Джонса для каляровых».

— І яны закапаюць?

— Падрыхтуюць і пахаваюць. У вас ёсць дазвол?

— Не, няма...

— Вас можна, доктар? — паклікала сястра.

Урач падышоў да перагародкі. Выняў з кішэнкі вечную ручку. Праз момант вярнуўся, трымаючы ў руцэ аркушык паперы, і перадаў яго Роберту.

— Гэта пасведчанне аб смерці, — сказаў ён. — Хто б ні заняўся пахаваннем, папросіць у вас гэту паперку.

— Дзякую, сэр, — машынальна сказаў Роберт і асеў на канапу ў жоўтых узорах.

Урач пайшоў.

Неўзабаве з'явіўся свяшчэннік.

— Я спачуваю вашаму гору, сын мой. Ваша жонка цяпер у руках госпада. На небе. Вы католік?

— Не, сэр.

— Мы заўсёды пытаемся. Мала хто з неграў — католікі. Сярод негрыянскага персаналу нашай бальніцы ёсць некалькі нававерцаў. Чым магу вам памагчы? Наладзіць пахаванне?

Дзяжурная дала нешта ў рукі свяшчэнніку, а той перадаў Роберту. Гэта былі грошы — пяцьдзесят долараў. Роберт сунуў паперкі ў мокрую халодную кішэнку сваёй баваўнянай курткі. Потым старанна склаў пасведчанне аб смерці. Паступова гора пачало сляпіць вочы, закружылася галава. Ён устаў з канапы і засунуў квадрацік белай паперы ў маленькую кішэнку сваіх шырокіх рабочых штаноў — у тую, дзе звычайна носяць гадзіннікі.

— Мы не можам трымаць тут нябожчыцу, — сказала дзяжурная.

Роберт пайшоў да каталкі. Сцягнуў з цела белую прасціну, клпатліва загарнуў Джэні ў ватую коўдру і падняў на рукі.

— Можна чым-небудзь вам памагчы? — пытаўся свяшчэннік. — Паклікаць каго-небудзь?

— Адчыніце, прашу, толькі дзверы, сэр, — суха адказаў Роберт.

Свяшчэннік глянуў на медсястру.

— Такое здарэцца, здарэцца... — прамовіла яна. — Каб вы прабілі тут, колькі я...

Свяшчэннік адчыніў дзверы.

Роберт выйшаў на мароз. Спачатку ён ішоў паволі — пакуль не дайшоў да шашы, а там пераклаў ношу на плячо — яна была лёгкая — і пайшоў хуткім, размераным крокам. Неўзабаве ён апынуўся за гарадам — апошні жоўты вулічны ліхтар застаўся ў яго за спіной. Роберт выбраў даўжэйшы шлях — пайшоў па старой, вузкай і звілістай дарозе. Хутка яна перайшла ў гравійку паміж замёрзлых палёў.

Нарэшце, ён павярнуў да шашы, перайшоў яе, спусціўся па насыпе і апынуўся ў сваім завулку. Плячо знямела. Пачало паколваць у баку. Якраз, як ён думаў, — гразь зусім замёрзла. Гэтай ноччу зямля будзе ўсюды цвёрдая. Як прыступ раптоўнай мласнасці, смутак пачаў набракаць у яго грудзях і, нарэшце, стаў цвёрды, як гэта спечаная марозам зямля. Але пасля некалькіх удараў кіркі ўпартая скарынка паддасца. Ён ведаў — рыдлёўка будзе ўгрызацца і ўгрызацца ў глебу, усё глыбей і глыбей...

Пераклаў з англійскай мовы
Сямён ДОРСКИ

Prize Short Stories, 1967 г., Нью-Йорк.

НОВЫЯ КНІГІ

Цімох Сяргейчык. Нататкі акцёра. «Партыя і Савецкая ўлада далі мне ў рукі магутную зброю, якая называецца тэатральным мастацтвам», — піша аўтар у прадмове да сваёй кнігі. У творчым актыве народнага артыста БССР Ц. М. Сяргейчыка дзесяткі сцэнічных вобразаў. Сярод іх такія вядомыя, як Бярсенеў («Разлом»), Самахваўскі («Несцерка»), Таланаў («Нашэсце»), Забелін («Крамлёўскія куранты»), Кучумаў («Шалёныя грошы»), Лявон Зяблік («Раскіданае гняздо») і інш. Аб тым, як ствараўся кожны вобраз, аб творчай біяграфіі яго і расказвае аўтар у сваёй кнізе.

Надзея Крупская. Наш самы лепшы сябар. Н. К. Крупская, саратнік і жонка У. І. Леніна, расказвае ў сваіх успамінах пра яго дзіцячыя і юнацкія гады, рэвалюцыйную работу ў царскай Расіі і дзейнасць пасля Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі.

У кнізе паказваецца, якім сціплым і чалавечным быў Ленін. Змешчаны рэдкія фотаздымкі У. І. Леніна.

Станіслаў Шушкевіч. Дванаццаць пасланцоў. Новы год паслаў дванаццаць пасланцоў, дванаццаць месяцаў, ва ўсе канцы. І кожны з іх прыносіць дзецям радасць. Студзень разам з Дзедам Марозам прынёс дзецям поўны мех падарункаў, упрыгожвае ёлку цацкамі, запальвае казачныя агні. Як дарагіх гасцей, сустракаюць дзеці і вясёлы сакавік, зялёны квітнеючы май. З вершаў чытач даведаецца нешта новае, цікавае пра кожны месяц года.

Малюнкі каляровыя.

НОВЫЯ КНІГІ

Леанід Рашкоўскі. Чамучка. Дзеці заўсёды хочуць многа ведаць. Колькі

пытанняў задаюць яны сваім бацькам! І пытанні самыя разнастайныя:

Дым падняўся з коміна — чаму?

Цэлы дзень гудуць слупы — чаму?

Гэтую рысу дзіцячага характару аўтар прыкмеціў і ўдала абмаляваў яе ў паэтычных вобразах.

Вершы напісаны з гумарам, з цёплай усмешкай, яны непасрэдна, лёгка запамінаюцца.

Малюнкі каляровыя.

ЦІ ЎСЁ ЗАЛЕЖЫЦЬ АД СТАРАННАСЦІ?

«Работніца і сялянка» пачала размову пра лён. Што ж, скажу шчыра: мы вітаем такую размову, лічым яе вельмі неабходнай, своєчасвай і ахвотна далучаемся да яе. Мы—людзі, якія заняты такім працэсам ільняной вытворчасці, як пярвічная яго апрацоўка. Гэта нашы «куліткі» едуць на Аршанскі льнокамбінат, у Яраслаўль, Іванава, Кастрому—буйнейшыя цэнтры тэкстыльнай прамысловасці краіны. Значыць, адказнасць за якасць лёну ўскладаецца на нас вялікая. І мы гэта разумеем: стараемся працаваць як мага лепш.

Але ці ўсё залежыць ад нашага старання? Пра гэта я і хачу сёння павесці размову.

Стань нашым гонарам... Нават у гучанні гэтых слоў ёсць ужо нейкі папрок. Відаць, сёння лён яшчэ нельга назваць «нашым гонарам». І адразу ж узнікае пытанне: а чаму? Хто вінаваты ў гэтым? У цэлым я не магу адказаць на такое пытанне. Але некаторыя факты, з якімі непасрэдна сама сутыкалася, усё ж магу прывесці.

Усім вядома, што льняная траста прымаецца ад калгасаў і саўгасаў па нумарнай сістэме. 0,75—гэта лён самай нізкай якасці, далей ідуць нумары 0,50, 1, 1,25, 1,50 і гэтак далей, аж да № 5. Дык вось, за некалькі гадоў працы на нашым заводзе (а працую тут амаль што з першых дзён яго існавання, з 1968 года) я яшчэ не бачыла на нашым складзе лёну вышэй за нумар 1,75. Ды і гэты лён трапляе на завод як шчаслівая выпадковасць. Не думаю, што толькі адны кліматычныя ўмовы адыгралі тут сваю ролю. Ну, няхай зробім скідку на мінулы год, ён і сапраўды быў не вельмі спрыяльны для вырошчвання лёну. А астатнія гады?

...Амаль кожны раз, калі наш дырэктар Канстанцін Рыгоравіч Крывіцкі вяртаўся з чарговай раённай нарады, мы апаноўвалі яго пытаннямі:

— Ці была там размова пра лён?

— Гаварылі пра малако, пра мяса...

— А лён?

Махне рукою наш Канстанцін Рыгоравіч і адмаўчыцца або скажа што-небудзь накшталт: «Я спрабаваў... Цягнуў руку... Сказалі: пазней, пазней, зараз не гэта галоўнае».

Не гэта галоўнае... Ці не таму, дазвольце мне выказаць такое меркаванне, з 23 гаспадарак раёна толькі 3—4 выконваюць свае планы па вырошчванню лёну? Гэта калгасы імя Кірава, імя Горкага, «Чырвоны сцяг» і «Расія». Саўгасы раёна лёнам амаль не займаюцца. На 16, на 6 працэнтаў выконваюць свае планы саўгасы імя Марата Казея, імя Дакучаева. Пра якасць я ўжо гаварыла.

І толькі ў апошні час у нашым раёне зноў успомнілі, што ёсць такая каштоўная культура—лён. Цяпер нават праводзяцца спецыяльныя нарады, прысвечаныя вырошчванню лёну ў калгасах і саўгасах раёна. Будзем спа-

дзявацца, што гэта прынясе свае вынікі і восень 1974 г. будзе для нас, работнікаў пярвічнай апрацоўкі лёну, больш радасная. І адпаведна ўзрастуць нашы задачы.

Давайце пройдземся па нашаму заводу, каб чытачы часопіса мелі ўяўленне, што гэта такое—прадпрыемства пярвічнай апрацоўкі лёну. І пазнаёмімся з некаторымі яго людзьмі, з іх вытворчымі праблемамі. Наш завод—адно з самых маладых прадпрыемстваў гэтага профілю ў рэспубліцы. У нас параўнальна лепшыя ўмовы працы, у цэхах прасторна, светла, стараемся падтрымліваць чысціню і рэжым найлепшай вентыляцыі. Пачынаецца завод з сыравіннага двара, куды прывозяць свой лён калгасы і саўгасы. Затым лён трапляе ў падрыхтоўчы цэх, пагружаецца ў кантэйнеры і ідзе далей. З аднаго боку ў гэтым цэху ляжыць траста—лён, што вылежваўся восенню на палях і адразу ж пойдзе на апрацоўку, з другога боку—лён-саломка. У гэтага дарога ў цэх мочкі, дзе я працую майстрам. Такіх цэхаў на льнозаводах нашай рэспублікі мала, і мы ўвесь час адчуваем сябе калі не першаадкрывальнікамі новай справы, то ва ўсякім разе першапраходцамі, бо ўсё давалося рабіць не паводле гатовых рэцэптаў і рэкамендацый.

Цэх мочкі. Тут у велізарных чанах-агрэгатах наш лён пройдзе ўсе стадыі, якіх ён быў пазбаўлены ў натуральных прыродных умовах. Замест туманаў і ранішніх рос будзе спецыяльныя цеплавы рэжым. Далей—мяццё, сушка, вязанне кулітак. І тут я хачу звярнуцца да нашых паважаных ільнаводаў. Не спяшайцеся хутчэй пазбавіцца ад свайго лёну, хутчэй прывезці яго на завод, спадзеючыся, што цэх мочкі возьме на сябе ўсё, што павінны былі зрабіць вы з дапамогай прыроды. З цягам часу гэта, магчыма, будзе сапраўды так, але пакуль што валакно, атрыманае з ільну-мачанцу, саступае па якасці валакну з ільну сланцовага. З яго не зробіш тонкую нітку, ён горш паддаецца адбельванню. Так што калі надвор'е спрыяльнае, то, калі ласка, не трэба спяшацца.

А калі вы прывезлі лён-саломку на наш, напрыклад, завод, то лепшыя работнікі цэха—лабарантка Людміла Навіцкая, слесары Мікалай Наско і Мікалай Шыманскі—пастараюцца зрабіць усё, што ад іх залежыць. Ад нас лён пойдзе далей, трапіць у рукі работнікаў кудзелепадрыхтоўчага і мяльна-трапальнага агрэгатаў. І там добрасумленныя, працавітыя людзі—Лідзія Дземідовіч, Марыя Досіна, Антаніна Пахамовіч, Марыя Калечыц, Галіна Носка—зробяць сваю справу гэтак жа карпатліва, з любоўю, як вяркамі рабілі яе беларускія жанчыны-сялянікі.

У сваім артыкуле я ўжо кінула каменьчык у агарод работнікаў сельскай гаспадаркі, якія ў апошнія гады заняў дбалі вырошчванне лёну. Прадстаўнікам прамысловасці, людзям навукова-

тэхнічнай думкі таксама маю што сказаць. Хацелася б пачуць ад іх адказ—дакуль будуць на льнозаводах рукамі грузіць і сартаваць лён?

Дзе яна, гібкасць, паваротлівасць інжынернай думкі? «Так, маўляў, усюды на льнозаводах... На вашым не горш, як дзе». Да пары да часу мы суцяшаліся гэтым. А вось цяпер—не хочам! Бо вінаваты толькі непаваротлівасць, нежаданне падумаць і паклапаціцца як след. Паклапаціцца аб людзях канкрэтных, аб тых жанчынах, што працуюць на нашым і на іншых заводах. У нас на заводзе занята нямала мужчын, але яны ўсё больш ля тэхнікі. А там, дзе патрабуюцца рукі, там—жанчына... Нельга сказаць, што так ужо зусім у нас нічога не робіцца, каб палегчыць гэтым жаночым рукам іх працу. Робіцца, зразумела, толькі мала.

Думаю, што сэнс нашай размовы пра лён будзе заключацца ў тым, што кожны падзеліцца сваімі думкамі і сваім вопытам, скажа пра тое, што асабіста яму баліць. Што замінае ў рабоце даручанага мне ўчастка? Наша бясконца турбота—электрапагрузчыкі. Без іх працаваць нельга. Каб падаць сыравіну ў машыны, трэба пагрузіць кантэйнер вагою ў 400—500 кг. Гэта вага сухой сыравіны. Выйшаўшы з камеры, яна робіцца ў 4—5 разоў цяжэйшай. Скраніце вы з месца гэтую масу! А электрапагрузчык раз-пораз выходзіць са строю. І зрывае нам усе планы, пастаянна псуе і настрой і нервы. Колькі разоў і дзе толькі не ўздыхалася пытанне аб запасных дэталях для электрапагрузчыкаў, якія выпускае Калінінградскі завод, і з году ў год становішча не мяняецца.

Можна было б закрануць і іншыя чыста вытворчыя пытанні, якія таксама даўно патрабуюць свайго вырашэння. Вось, напрыклад: мы можам апрацаваць большую колькасць лёну, чым высушыць. Неадпаведнасць паміж апрацоўкай і сушкай ствараецца па віне кацельні, якая нераўнамерна забяспечвае цеплавой энергіяй цэхі завода. Ці такое ўжо гэта невырашальнае пытанне? Патрэбна толькі крыху больш вытворчай арганізаванасці, і наша аддача—план і якасць прадукцыі—адразу ж падыецца ўгору.

Наш завод на добрым рахунку ў рэспубліцы. А мы ледзьве спраўляемся са сваім планам, і з якасцю не заўсёды ўсё добра. Відаць, праблемы, якія хваляюць нас, з'яўляюцца тыповымі, характэрнымі праблемамі для льнозаводаў рэспублікі. Хацелася б пачуць думкі маіх калег з іншых заводаў. Давайце падтрымаем размову, якую пачала «Работніца і сялянка» на карысць нашай справы. Каб ільняныя куліткі, якія пачынаюць ад нашых заводаў сваё падарожжа да людзей, прыносілі заўсёды радасць і задавальненне.

Аляксандра ПАДОЛЬСКАЯ,
майстар цэха Дзяржынскага
льнозавода

Некалькі гадоў назад на старонках магілёўскай раён-
кі пачалі друкавацца вершы, якія вельмі спадабаліся
чытачам. Адразу запомніліся імя і прозвішча аўтара—
Надзея Зверава. Хто яна, адкуль? Маладая паэтэса пры-
ехала з Кастры. З таго часу жыве ў Магілёве, працуе
журналісткай. У горадзе на Дняпры напісала два збор-
нікі вершаў («Дзень добры!» і «Сцяжынка»), якія выпу-
сціла ў свет выдавецтва «Беларусь». Тут яна стала чле-
нам беларускай пісьменніцкай арганізацыі. Беларусь
дала рускай паэтэсе новыя тэмы, Волга ў яе творчасці
параднілася з Дняпром.

Лірыка Надзеі Зеравай прываблівае душэўнай даб-
рынёй і грамадзянскай бескампраміснасцю, мастацкай
дасканаласцю. Прапаную ўвазе чытачоў паважанага
жаночага часопіса нізку вершаў Надзеі Зеравай у маім
перакладзе.

Аляксей ПЫСІН

Надзея ЗВЕРАВА

Беражы мяне

Не растуна ільдзінкаю тонкаю,
У неба воблачкам не ўзлячу,
Стане цяжка —

галінкаю тонкаю
Прыхілюся к твайму плячу:
Усёй сваёй сілай, быццам ад згубы,
Барані між бяроз і асін,
Ты з вады і агню, мой любы,
На руках мяне вынасі,
Адвядзі ад нядобрай сустрэчы,
Ад сцюдзёных вятроў засланай,
У час буры сесці на плечы
Парушыныцы малой не давай,
І ахоўвай мяне да вяселля,—
Не адна пралагла ў свет дарога.
Беражы мяне,
Ды не вельмі,
А то я уцяку да другога.

Стаім, як быццам роўня мы абое,
І я, крануўшы гладкую кару,
Прашу ледзь чутна дрэўца маладое:
— Прыйдзіся, калі ласка, ка двару!

І вось карэнне ўжо ў зямной імгле...
Перад старым павесалелым домам
Спалоханыя саджанцы мае
Аглядаюцца ў месцы незнаёмым.
Цяпер ім тут вяртаюцца ды жыць,
Хай сокі, быццам кроў, па жылах
гоняць.

Не дай мне, лёс, праз нейкі час
забыць
Цяжар лапаты ў стомленай далоні,
Не дай мне, лёс, праз нейкі час
забыць,
Як у галлі заблытваецца вецер.
Радзіць дзіця і дрэўца пасадзіць —
Мне не пражыць без гэтага на свеце.

Знайдзі сабе такую мілую,
Каб і ў агонь ты з ёю смела,
Каб з мудрай і вясёлай сілаю
Караць і шкадаваць умела,
Каб сябравала не з цяхонямі,
І ў меру б ёй дабра і зла,
І каб гарачымі далонямі
Твае трылогі адвела,
Была б, як полымя ў ноч стылую,
Як хлеб і соль, святло ў акне...
Знайдзі сабе такую мілую—
Шкада, што ёю быць не мне.

На свеце
быць
не перастану,
І тою, іншаю, парой
Пылінкай стану,
Камнем стану,
Праб'юся жорсткаю травой.
І будуць дні ў вішнёвым веці,
І ночы ў зорнай варажбе.

І будзе вецер,
гулкі вецер
Спяваць, жыццё мае, ў табе.

Пра ляжачых

Над прымаўкай, падобнаю да жвачкі,
Зноў слабакі спяць зальюцца.
А вы спяце не верце:
Б'юць ляжачых,
Калі дачасна так яны здаюцца,
Калі, яшчэ не зведаўшы знямогі,
У завею ці ў марозную смугу
Яны ў сумёт лажацца ўскрай дарогі
І скардзяцца: «Я болей не магу!»,
Калі зрабіць і кроку не паспелі,
А ўжо скуголяць нудна:

«Адпачнім!»;

Ляглі ляжачыя, а ў наступленне
Хай іншы хто памкнецца пад агнём.
Сама, магчыма, захліпнуўшы плачам
І тварам на далоні упаду,—
Не бойся. Бо я помню:
Б'юць ляжачых.
Я дужая. Я ўстану. Я іду.

Бяру я далонямі слова,
Турботы сваёй не таю:
— Адкрыў, беларуская мова,
Мне даўнюю тайну тваю!
Як воклік гісторыі слаўнай,
І «лепш» пазнаю і «але»,
І чуецца мне Яраслаўна —
Трылогі і смутак яе...
Пасля навалыні нябёсы
Агням і вясёлак зіхцяць.
Гляджу — ў Белавежы бярозы,
Як белыя вежы, стаяць.
Вось так у звычайнай размове,
У бітве, любові, жалёбе
Народ мой славянскаю мовай
Праўдзіва малюе сябе.

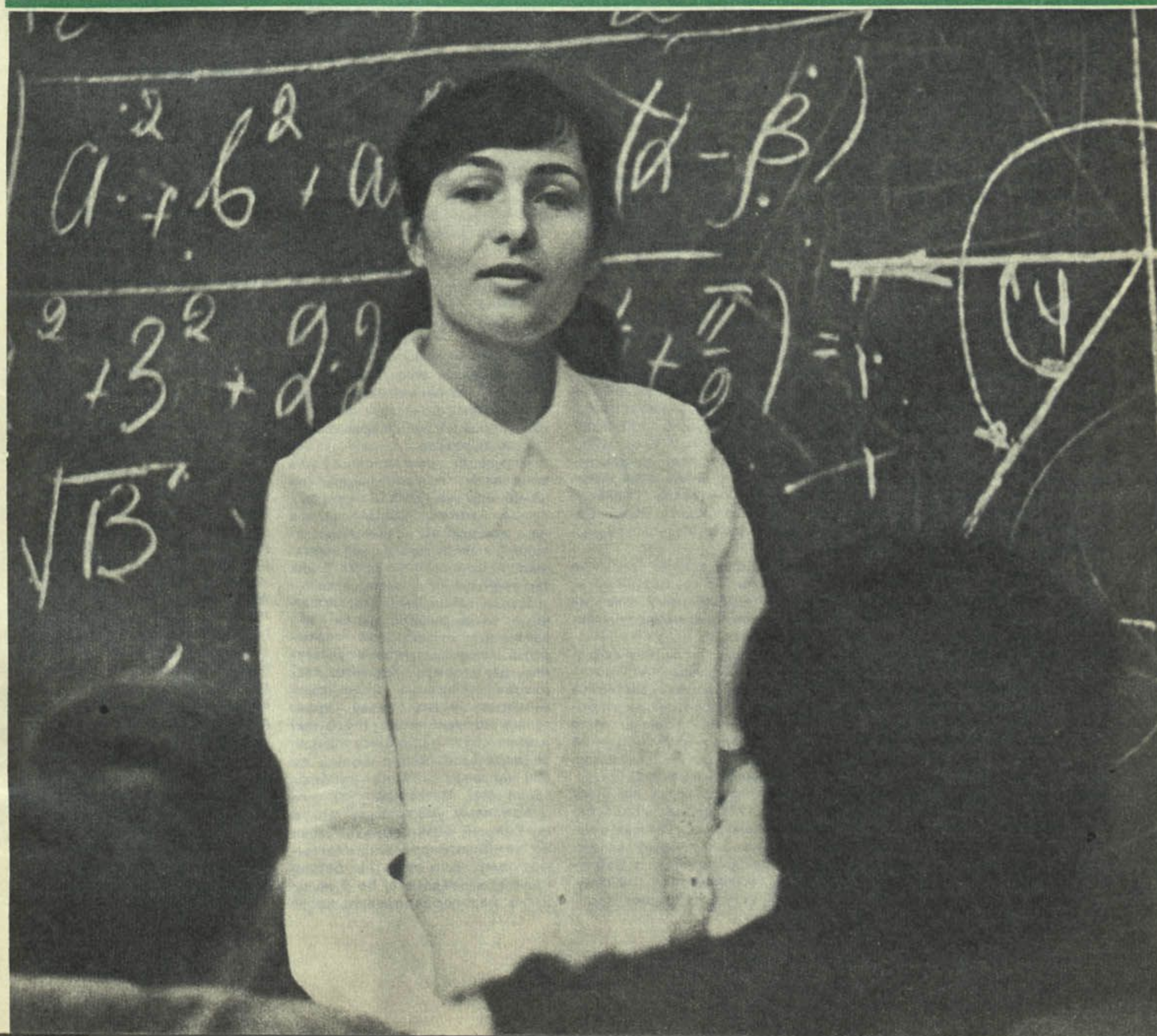

На здымках: студэнтка-завочніца тэхнікума электрасувязі Святлана Пітрова, мантажніцы Наташа Кеца і Аня Кавалевіч, мантажніца Марына Емяльянава разам з майстрам участка Аскольдам Жывіцам.

ТВОРЦЫ РАЗУМНЫХ МАШЫН

Машина лічыць, машина плануе, лечыць, прадказвае надвор'е—колькі яшчэ спецыяльнасцей мае ЭВМ—электронна-вылічальная машина? Не злічыць. Дзе і як ствараецца такая разумная машина, што замяняе мозг і рукі чалавека? Пра гэта мы раскажам падрабязна ў адным з наступных нумароў часопіса.

Сёння ў нас адбудзецца невялікае папярэдняе знаёмства. Фотакарэспандэнт Яўген Контыш пабываў на Мінскім заводзе электронна-вылічальных машын імя Арджаніідзе і прапануе вам пазнаёміцца з некаторымі лепшымі мантажніцамі гэтага прадпрыемства, вядомага далёка за межамі нашай рэспублікі.

СЛАВА

МАІ

«Раўняйцеся на брыгаду Матохінай!» — заклікаюць плакаты ў цэху тэрмафіксацыі і перамоткі. Па выніках Усесаюзнага сацыялістычнага спаборніцтва 1973 года сярод камсамольска-маладзёжных калектываў прадпрыемстваў Міністэрства брыгада Матохінай выйшла пераможцай. Ёй уручылі пераходны Чырвоны сцяг ЦК ВЛКСМ «Героі пяцігодак, ветэраны працы — лепшаму камсамольска-маладзёжнаму калектыву», а кожнаму члену брыгады — Знак «Пераможцу сацыялістычнага спаборніцтва». Калі на камбінат сінтэтычнага валакна прыехаў Аляксей Мікалаевіч Касыгін, ён пазнаёміўся з маладым брыгадзірам, падрабязна гутарыў з ёй пра жыццё, пра справы брыгады. Усеагульная ўвага і слава... Што гэта — выпадковы ўзлёт? Ці проста пашанцавала? Хто яна такая, Мая Матохіна? Наколькі заканамерны яе шлях да вяршынь рабочай славы? Ці тыповы ён як шлях прадстаўніцы пакалення! І ці можна сказаць, што Мая Матохіна і ёсць увасабленне свайго пакалення!

на Вяршкоўская, інструктар вытворчага навучання, яна адразу вылучыла Маю сярод іншых дзяўчат з ФЗН: і дысцыплінаваная, і старанная, і з разумным словам выступіць можа. І хлопец неўзабаве з'явіўся ў Маі, Пётр Матохін, электрык з суседняга цэха. Усё як па пісанаму: у васемнаццаць гадоў стала дарослай, і не проста дарослай — жонкай...

Цяпер старэйшаму іх сыну Валерыю столькі сама, як было Маі, калі пачала на заводзе штучнага валакна імя Куйбышава працаваць. Толькі ў свае шаснаццаць Мая пражыла цэлы век, а Валерка, апрача вучобы, мала што ведае пакуль пра жыццё.

А Мая і далейшыя шаснаццаць гадоў, што працуе на заводзе штучнага валакна, пражыла як яшчэ адно жыццё: брыгадзір комплексна-маладзёжнай брыгады, камсамольскі сакратар, атрыманне медаля «За працоўную адзнаку», вучоба ў завочным тэхнікуме... На першы погляд, нічога незвычайнага, гучнага. Мая проста жыла. Працавала. Гадавала дзяцця (малодшаму сыну Сашу — чатыры гады). Вучылася...

І вось што здзіўна: гады не гнятуць яе. Ёй трыццаць пяты, а яна па-ранейшаму ахвотна лічыць сябе камсамольскім актывістам. Між іншым, лічыць — сказана не зусім правільна. Проста дзесьці ў душы яна засталася усё той жа спрытнай да работы дзяўчынкай. Убачыўшы Маю сярод маладых работніц — не адрозніш ад іх, не падумаеш, што яна над імі начальніца.

Перавясла Мая на камбінат вясной 1971 года — год павойнага памятна: Мінскі камвольны камбінат пачаў выпускаць новыя тканіны з дабайленнем магілёўскага лаўсану, у строй уступіла першая чарга

Магілёўскага камбіната сінтэтычнага валакна.

Цяпер камбінат — як бы «горад у горадзе» (апрача прадпрыемства — шматпавярховыя дамы, магазіны, сталовыя, хіміка-тэхналагічны тэхнікум, інтэрнат). Але яшчэ ў пачатку будаўніцтва здзіўляў размах будучага гіганта. Адзін цэх займаў 16 гектараў! Каб абысці ўсю будаўнічую пляцоўку, не хапала дня...

Цікава, магіляўчан да незвычайнай будоўлі была велізарная. Вось які камбінат будзе ў нас — буйнейшы ў Еўропе! У 1975 годзе будзе выпускаць 7,5 працэнта ўсёй прадукцыі хімічных валокнаў краіны і 18 працэнтаў сінтэтыкі.

Цяжка пераацаніць дапамогу, якую аказаў новаму дзецішчу хіміі — камбінату сінтэтычнага валакна — завод штучнага валакна. Мая Матохіна не проста перайшла на новае прадпрыемства — яе, як і іншых спецыялістаў, перавялі за гадам дырэктара.

Першыя тры месяцы Мая працавала перамотчыцай (на камбінаце не хапала кадраў), потым месяц стажыравалася на доследнай устаноўцы, і толькі пасля гэтага яе назначылі памочнікам майстра ў цэх тэрмафіксацыі і перамоткі.

Цэхам гэтым амаль завяршаецца вытворчасць, пасля яго застаецца толькі цэх сартыроўкі, дзе прадукцыю рыхтуюць да адпраўкі. Ад таго, паспяхова ён працуе ці не, рытмічнасць іншых цэхаў практычна не залежыць. І ўсё-такі іменна тут нарадзіўся пачын, за якім ідзе цяпер больш як 680 чалавек. І іменна — у брыгадзе Маі Матохінай.

Але чаму ў брыгадзе Маі, а не ў іншай якой-небудзь? Іх жа на камбінаце дзiesiąткі. Магчыма, таму, што Мая не баіцца новага, нязвяданага, бо ў жыцці не раз пераадоўвала цяж-

касці. І грамадская актыўнасць, пэўна, адыграла сваю ролю. Раней выконвала камсамольскія справы і даручэнні, цяпер — партыйныя: Матохіна — член парткома камбіната, член парткома вытворчасці корду і шоўку, намеснік прапагандыста ў школе эканамічных ведаў. Ці не замнога для аднаго чалавека? Мнагавата. Але ж прадпрыемства маладзёжнае (з 10 000 рабочых толькі камсамольцаў 5,5 тысячы), і кожнаму камуністу па абавязку важна трэба працаваць з падвойнай, патройнай нагрузкай. А калі заваяван давер — адчуваеш асабліваю адказнасць за свае ўчынкі і справы. Ды і паспрабаваць хочацца: чаго ж ты варты! Тэхнікум закончыла, пяць гадоў вучылася, а якія веды набыла? Апрача таго, Мая лічыць, што памочнік майстра перш за ўсё выхавальнік.

Шмат пераплалася тут, многае абдумвалася, перш чым Мая рызыкнула прапанаваць сваім дзяўчатам: давайце замест 68 верацён абслугоўваць 102. Або, як кажуць на камбінаце, перайсці на «павышаную зону абслугоўвання». Так першай пачала працаваць лепшая круцільшчыца краіны, работніца Даўгаўпілскага завода хімічнага валакна, Герой Сацыялістычнай Працы Фядосся Рыбакова. Праўда, у яе вопыт, а ў дзяўчат Матохінай — ад года да трох рабочага стажу.

Поўнасю брыгада Маі ўкамплектавалася ў чэрвені 1972 года. Але перш чым прыйшлі астатнія чацвёрта дзяўчат (ўсяго ў брыгадзе дванаццаць чалавек), Мая добра ведала тых, хто склаў касцяк брыгады, — Люду Рыбак, Ліду Бурсаву, Паліну Крысакову. Давялося самім і чысціню наводзіць у цэху, самім будаўнічае смецце выносіць. Тут і адбывалася першае знаёмства, хоць ні дзяўчаты, ні Мая не ведалі, што збяруцца ў адну брыгаду. І калі Люду, Ліду, Паліну і іншых прывялі потым у цэх, да Маі: «Пазнаёмцеся з вашым памочнікам майстра», усе ўзрадаваліся, што ўжо ведаюць адзін аднаго. Асабліва Мая: цяпер лягчэй будзе знайсці агульную мову.

Трэба сказаць, што добрыя адносіны з дзяўчатамі завязаліся амаль адразу. Мая прыглядалася да характару кожнай, выпрацоўвала свой падыход. Асабліва доўга шукала ключык да Лены Манёнак, Вельмі тая крыўдзілася на заўвагі. Што рабіць? Паспрабава-

...**Ё**й цямяна помніцца бабуля, помняцца чужыя рукі, чужыя хаты, куды яе бралі па чарзе, калі бабуля памёрла. Ішла вайна, у людзей было поўна свайго гора, але дзяўчынку ў бядзе не пакінулі. Хто колькі мог, столькі і даглядаў, хто чым мог, тым і карміў. Пасля вайны Маю адшукаў дзядзька Мікалай. Ад яго і даведлася, што маці з меншай сястрычкай загінулі ў Магілёве, бацька — на фронце. Круглая сірата... Пажыла яшчэ крыху ў Дуброве, а там і бывай, вёска, якая прытуліла ў цяжкую пару, бывайце, людзі добрыя, што не далі загінуць... Уладкавалі Маю ў дзіцячы дом у Круглым.

Ішоў сорок шосты год. Нялёгка, галодны, але для Маі шчаслівы: нарэшце ў яе з'явіўся свой дом, дзе цёпла, у меры сытна, ёсць свой ложак, свая сукенка і вельмі добрыя цёці-выхавацелькі — Вера Раманаўна Сінцёрава і Феня Паўлаўна Фядоркава.

З Феняй Паўлаўнай яна потым, калі паступіла ў ФЗН, доўга перапісвалася, як іншыя перапісваліся з маці, спяшаючыся падзяліцца мноствам новых уражанняў. У студзені пяцідзесяці пятага, скончыўшы сем класаў і атрымаўшы пашпарт (шаснаццаць споўнілася), Мая паехала ў Магілёў здабываць пры заводзе штучнага валакна невядомую ёй прафесію перамотчыцы.

На перамотчыцу яна вучылася паўгода — па тым часе тэрмін дастатковы. Рукі ў Маі аказаліся вельмі спрытныя.

Так лічыла і Надзея Архіпаў-

МАТОХІНАЙ

ла Мая і так і сяк — і па-доб-раму і больш строга, пакуль не заўважыла, што ў Лены хутка падыецца настрой, калі пасля зробленай заўвагі з ёю загаварыць па-добраму. А не падыедзеш — усю змену будзе маркотная. Што за работа — без настрою?

Якія спрытныя рукі ў Лены! За апошнія паўгода ўсіх абганяе ў брыгадзе! А што характар нервовы, іншы раз упарты, дык трэба мець на ўвазе, што дзяўчаты ўпершыню рассталіся з родным домам, па маме сумуюць. Мая і ў інтэрнат схадзіла, паглядзела, як дзяўчаты жывуць. Жывуць добра, інтэрнат з усімі выгодамі, адпачываць і вучыцца можна. Валя Грыгарэнка адзінаццаты клас вячэрняй школы з адзнакай скончыла.

Мая ў курсе сардэчных спраў дзяўчат. Ліда Бурсава, збіраючыся замуж, папярэдзіла аднойчы: «Мая Міхайлаўна, сёння ў цэх мой Мікалай прыйдзе, паглядзіце, ці спадабаецца вам...»

Дружна жывуць яны, не сварацца, дружна працуюць, хоць ніводнага агрэху Мая не даруе. Аднойчы АТК знайшоў у работніцы брыгады ўнутраны абрыў у шпулі. Абмеркавалі гэты выпадак у калектыве і парашылі перавесці віноўніцу на два тыдні на іншую работу — масла заліваць у машыну. Было шкада сяброўку (яна клялася, што ненаўмысна дапусціла брак), а Мая перажывала яшчэ больш: ёй, чалавеку добраму, трэба было не паддацца шкадаванню, выканаць рашэнне цвёрда і да канца.

Яна не памылілася: больш такіх выпадкаў у брыгадзе не здаралася.

І вось цяпер Мая гаварыла з кожнай з дзяўчат паасобку, а потым з усімі разам: ці здолеюць яны выконваць аб'ём работы ў паўтара раза большы, чым дагэтуль? Дзяўчаты адказвалі: здолеюць, але пры галоўнай умове — добрай забяспечанасці сыравінай. Ну і трэба падлічыць, колькі часу займае кожная аперацыя, прыкінуць, колькі на гэтым можна эканоміць. Час звычайна даецца «ад» і «да». Калі яго ўшчыльніць, можна даць звышпланавую прадукцыю. Нават паспець (быў чэрвень 1973 года) выканаць пяцігодку за чатыры гады.

Цяпер у цэху вы ўбачыце не толькі «Апісанне арганізацыі працы памочніка майстра цэха тэрмафіксацыі Маі Матохінай», з якога даведаецца,

напрыклад, што прастой верацён у яе брыгадзе складае 0,7 працэнта, а ў сярэднім па цэху — 1,5 працэнта, але і «Апісанне павышэння прадукцыйнасці працы камплекта Матохінай». «Камплект перайшоў на павышаную зону абслугоўвання за кошт эканоміі ў часе», — вынікае з «Апісання». Прыводзяцца лічбы: змена сілкавальнай пакоўкі ў брыгадзе Матохінай займае 28,4 секунды, у сярэднім па цэху — 48,1; ліквідацыя простага абрыву адпаведна: 19,5 і 25 секунд; ліквідацыя складанага абрыву — 49,4 і 64 секунды; здыманне і запраўка паковок — 16,3 і 23 секунды.

Паказаны і рост заробатнай платы: у сярэднім у кожнай перамотчыцы яна вырасла на 46 рублёў.

Дадатковай прадукцыі будзе выпушчана (калі ўлічваць яе сабекошт) на 42 тысячы рублёў. Апрача таго, выслабаныліся і пайшлі працаваць у іншыя цэхі дзесяць чалавек.

Калі пачын быў шырока падхоплены ўсім калектывам камбіната, з'явілася магчымасць асвоіць у 1975—1977 гадах другую чаргу камбіната магутнасцю 50 тысяч тон штапельнага валакна, не набіраючы новых рабочых. І гэта, вядома, самы галоўны, самы важны вынік сацыялістычнага спаборніцтва за датэрміновае выкананне пяцігодкі.

Вось, у агульных рысах, і ўвесь расказ пра ўзлёт Маі Матохінай. Можна было б дадаць яшчэ шмат дэталяў і фактаў. Але сутнасць не ў іх. Здаецца, яшчэ ўчора наша ўяўленне здзіўлялі тэмпы будаўніцтва завода штучнага валакна, а сёння, на фоне ўзвядзенага гіганта — камбіната сінтэтычнага валакна імя Леніна, яны здаюцца даволі сціплымі. Што ж, новы час — не толькі новыя песні. Іншы раз мы проста не задумваемся над тым, як далёка сягнулі наперад, свае поспехі прымаем як нешта звычайнае, заканамернае. Але ўгледзеўшыся аднаго разу ў нейчы лёс, лёс звычайнага, на першы погляд, чалавека, пачынаеш разумець і адчуваць гэта куды глыбей і вастры. Краіна ў сваім поступу патрабуе ад цябе новых творчых сіл, пошукаў, небывалай раней аддачы. Ад усіх нас. У тым ліку і ад Маі Матохінай.

Дык ці быў выпадковы яе ўзлёт? Яе слава?

Г. АЙЗЕНШТАДТ

г. Марілёў

ТАНКІСТЫ атрымалі заданне выбіць фашыстаў са станцыі Лясная, што пад Баранавічамі. Баявыя машыны мчаліся на варожыя ўмацаванні. За рычагамі кіравання аднаго з танкаў сядзела Вера Бязрукава — старшы сержант. Каб хутчэй дабрацца да чыгуначных пудей, Вера накіравала машыну ў абход дрэў, якія перагароджвалі дарогу. Танк хутка вылецеў на паляну і раптоўна застыў на месцы. Тое, што Бязрукава палічыла за паляну, аказалася балотам. Машына пачала пагружацца ў дрыгву. І тут стралок-радыст Аляксандр Шахаўцоў і камандзір экіпажа Барыс Тузаў пачулі галасы гітлераўцаў. Яшчэ некалькі хвілін, і па брані загрузалі каваныя боты. Фашысты злосна малацілі па вежы прыкладамі, гарланілі: «Рус, здавайся!» Не дачакаўшыся адказу, вырашылі падпаліць танк. Загрымела каністра, бензін трапляў у шчыліны, паліўся на камбінезон Веры. Члены экіпажа пераглынуліся, моўчкі развітваючыся. Яшчэ хвіліна — і ўспыхне смяротнае полымя. Але тут нечакана з берага данеслася нейкая каманда. Напэўна, захопнікам спатрэбіліся і машына, і «языкі».

Да балота падышоў бронецягач, гітлераўцы падклалі пад танк сталёны канат. Зараўла фашысцкая машына, «трыццацьчацвёрка» здрыганулася і паволі папаўзла. Вера глянула на камандзіра, і той, зразумеўшы яе намер, згодна кінуў. Калі фашысты выцягнулі танк на сушу, Вера Бязрукава ўключыла трэцюю хуткасць, дала поўны газ. І «трыццацьчацвёрка» рванула ўперад разам з нямецкім цягачом і двума вадзіцелямі на ім.

Так і ўляцела Вера Бязрукава ў размяшчэнне палка з трафеем на буксіры. За мужнасць, адвагу і кемлівасць, праяўленыя пры выкананні задання, яна была ўзнагароджана ордэнам баявога Чырвонага Сцяга...

З дзіцячых гадоў Вера цікавілася тэхнікай. Разам з братам Канстанцінам — курсантам танкавага вучылішча — яна падоўгу вывучала будову рухавіка і была шчаслівая, калі ёй дазволілі паступіць у танкавае вучылішча. У першыя дні вайны з эшалонам танкаў старшы сержант Вера Бязрукава накіравалася пад Курск, потым удзельнічала ў баях пад Сталінградам.

Вера была ў палку адзінай жанчынай-танкістам.

— Аднойчы, — расказвае яна, — перад пачаткам атакі камандзіры вывучалі план чарговай аперацыі. Палкоўнік, пяхотны камандзір, катэгарычна адмаўляўся ад маёй машыны і толькі пасля доўгіх угавораў згадзіўся, каб я прыняла ўдзел у аперацыі.

Мужным і стойкім салдатам праявіла сябе Вера Бязрукава ў баі. І потым, калі пяхотны полк прасіў дапамогі ў танкістаў, недаверлівы палкоўнік патрабаваў абавязкова паслаць машыну Бязрукавай.

У сорак чацвёртым годзе палку, у якім служыла Вера, было прысвоена ганаровае званне гвардзейскага, а механіку-вадзіцелю Веры Бязрукавай — званне лейтэнанта.

Аднойчы каля Брэста разгарэлася жорсткая схватка з фашысцкімі танкамі. Гітлераўцы адбівалі адну атаку за другой. У самыя напружаны момант бою загарэўся танк камандзіра палка. Вера Бязрукава хутка пад'ехала да яго, пад агнём выбралася праз ніжні люк і перанесла параненага камандзіра ў свой танк. Як толькі адваяла машыну, танк камандзіра ўзарваўся. За гэты мужны ўчынак гварды лейтэнант Бязрукава была ўзнагароджана ордэнам Леніна.

Свой баявы шлях Вера Пятроўна закончыла ў Берліне.

Зараз Вера Бязрукава жыве ў г. Савецкая Гавань, атрымлівае шмат пісьмаў ад былых франтавікоў і маладых воінаў. Вось, напрыклад, што пішуць ёй воіны Мінскага гарнізона: «Паважаная Вера Пятроўна! Мужнасць праяўленая Вамі ў гады вайны, з'яўляецца прыкладам для нас, маладых воінаў. Абяцаем быць пільнымі, выдатна авалодаць баявой і палітычнай падрыхтоўкай».

Часта Вера Пятроўна сустракаецца з піянерамі і камсамольцамі, расказвае маладому пакаленню аб баявых справах ваеннага часу.

М. ЖЫГОЦКІ

ЛЕЙТЭНАНТ ВЕРА

ПЕРШЫ ГРОМ

Зазвінелі на дварэ капяжы, нібы званочки. Толькі зусім гэта не капяжы. Гэта снічка сваёй песенькай вясну павітала.

Усе вітаюць прыгажуню-вясну. Зялёнымі лісточкамі-свечкамі — дрэвы, маладою траўкаю і кветкамі — луг, вясельнымі танцамі — журавы, звонкімі песнямі — птушкі.

І жабяняці вельмі хочацца павітаць вясну. У яго нават ёсць свая песенька: «Ку-а, ку-а!.. Ква-ква!..»

Ды вось бяда: квакаць жакам можна толькі пасля першага гому, калі зямля і вада па-сапраўднаму абудзяцца, апошняю дрымоту скінуць.

Таму і чакае жабяня першага гому. Чакае — не дачакаецца.

Нарэшце прабегла залатою ніткаю па небе маланка, і нарадзіўся малады гром. Пакацілася, пакацілася звонкае рэха над зямлёю — кожную травінку абудзіла, у кожны куток заглянула...

Хутчэй спяшаецца выбрацца на беражок жабяня. Хочацца яму першаму сярод жаб павітаць сваёй вясёлай песенькай вясну. Вось будуць здзіўлены ўсе астатнія жабы: як, маўляў, хто гэта заквакаў? Хто парушыў наш закон?..

— Ку-а, ку-а! Гэта я, — скажа жабяня. — А хіба ж вы не чулі першага гому?..

Толькі дарэмна так спяшалася жабяня: і над рэчкаю, і над балотам квакалі і вурчэлі ўжо другія жабы. Аказваецца, усе чулі першы гром. Ды як жа і не чуць, калі ўсе так чакалі яго?!

Вось і дзеці купацца пабеглі. Ну і правільна:

— Першы гром прагрымеў?

— Прагрымеў.

— Жабы заквакалі?

— Заквакалі.

— Ды што ж яшчэ трэба?

Значыць, хутка настане лета чырвонае, значыць і купацца можна.

БЯРОЗЧЫНЫ АДЗЕЖЫНКИ

Зайцы вясною футры мяняюць, мядзянкі са старой скуркі вылузваюцца, ласі і алені летаўнія рогі скідаюць.

Вось і елачкі проста-такі палінялі. Гляньце — колькі старых іголак непрыкметна скінулі, а колькі новых нарасла!

А бярозы, бярозы!..

Прыбраліся ў сукеначкі з белага паркалю, хусткамі зялёнымі махаюць, водзяць карагоды, нібы дзяўчаты на лужку. А нядаўна ж зусім непрыгожыя, несамавітыя былі. Ад асенніх дажджоў, ад снягоў і веснавых вод пацямнелі ствалы, лішайнікамі пакрыліся. Вясной сышлі снягі, зайграла сонейка на небе, прыгрэла, стала бяросту сушыць. Вецер вее-павявае — бяросту зрывае, па дарогах лясных разносіць. Адарвецца брудны шматок, а пад ім — што за дзіва! — скурка бялюсенькая, гладзенькая, нібы пёрка гусінае.

Шматок за шматком скідае бярозка старую сукеначку, новую апранае.

Яшчэ і берэт зялёны не прымярала, а глядзіш, зноў — красуня пісаная, беласнежная.

Валерый КАСТРУЧЫН

ХТО ЯК

14 ВЯСНУ ВІТАЕ

КАРАБЛІК-БУКСІР

Зрабіў я сабе караблік з паперы і пусціў яго ў вясенні ручай. Плыве мой караблік, я за ім іду, камандую:

— Права руля!.. Лева руля!.. Так трымаць!..

Ручайкоў навокал шмат-шмат: развязала вясна рукавы — выпусціла з зімовага палону сваіх звонкіх вестуноў.

Імчацца ручайкі да рэчкі, дарогу сабе ў снезе прабіваюць, і звіняць, і весела булькаюць, і адзін з другім зліваюцца. Вось і мой ручаёк з другім сустрэўся. А той прынёс з сабой некалькі саломінак. Прычапіліся яны да карабліка, побач плывуць. Трэці ручаёк прынёс сучок і кавалачак кары. Яны таксама да карабліка прычапіліся.

Ды караблік цяпер — не проста караблік, а ручайковы буксір: ён жа цягне не проста саломінкі, сучок і кару, а ручайковыя плыты.

Д канспекта прамовы Таццяна Іванаўна адмовілася. І пашкадавала: нялёгка ўспаміны пра пару ліхалецця сцісну-

лі сэрца так, што няможна было гаварыць.

А потым загадала сама сабе: тут маладыя ўдзельнікі пленума, камсамольцы, ім трэба, як дзецям, проста і мудра сказаць пра сваю працу.

— Калі робіш сваю справу з душой, з натхненнем, — праца радасцю вяртаецца, шчасцем. Калі ў мяне на сэрцы маркотна, іду на ферму, бо ведаю: там адляжа...

Яны з павагай і цікавасцю глядзелі на невысокую, з тонкім тварам жанчыну. Таццяна Іванаўна Трафімовіч з племзавода «Насовічы» Добрушскага раёна, адна з лепшых даярак рэспублікі. Дэпутат Вярхоўнага Савета БССР. Шматлікія ўзнагароды ледзь размясціліся на яе сціплым жакеце. А яна няспешна гаварыла.

Па цішыні, якая панавала ў зале, Таццяна Іванаўна зразумела, што словы яе даходзяць да кожнага, і слухачы здаліся ёй ужо даўно знаёмымі, такімі ж блізкімі і зразумелымі, як яе Валодзя, Лёня і іншыя сябры.

— Ніколі не стане любімай справа, якая не патрабуе ніякіх намаганняў...

* *

...На шафе прымасціліся два выпаленыя на дошках малюнкi: лёгкая, з напоўненымі ветразямі брыганціна і хвацкі воўк у матросцы. Два тыдні таму прыязджаў сын, наказваў нікуды не хваць малюнкi, пакуль не вернецца з Сібіры.

Радавацца, ганарыцца сынам трэба: сапраўдны асілак глядзіць з фатаграфіі, прыгожы, з упартым, разумным позіркам.

І наплываюць у Таццяны Іванаўны слёзы, спрадвечныя матчыны слёзы...

...Валодзя прыехаў з сябрам Васілём Блізнюком. Разам служылі на падводнай лодцы, разам пасля звальнення ў запас па камсамольскай пуцёўцы вырашылі ехаць на будоўлю ў Томскую вобласць. Абодва прыгожыя, моцныя, у зграбнай матроскай форме, толькі Валодзя шырэйшы ў плячах — бацькава косць.

Валодзя яшчэ не бачыў новую кватэру — не так даўно пераехалі. Спадабалася: не горшая за гарадскую, і вада, і газ — усё ёсць. Спытаўся толькі:

— Суседзі як?

Ім заўсёды шанцавала на суседзяў: і на ранейшых кватэрах, і зараз. Чатыры сям'і ў доме: акрамя іх, яшчэ Абадковы, Гульнікі, Бабылёвы. З усімі як з роднымі.

Шумна, весела стала ў хаце. Заўсёды Трафімовічы гасціннасцю славіліся, а тут такая падзея!

Бывае ж так: калісьці Валодзя даў сябру адрас Раі Эсмант — дачкі мясцовага камбайнера. Па фатаграфіях ды па пісьмах пазнаёміліся хлопец і дзяўчына. А потым сустрэліся і пакахалі адзін аднаго. У парадку выключэння для звольнення ў запас распісалі Раю і Васіля ў сельсавеце без выпрабавальнага тэрміну. А Таццяна Іванаўна да вяселля рыхтавалася, быццам сына жаніла.

Адгулялі вяселле. Рая зноў паехала ў Віцебск на вучобу. А хлопцы пачалі рыхтавацца да ад'езду. Сціхла заўсёдная вя-

ВЕЩЬ

сёлая мітусня. Зайшла да іх — сядзяць па розных кутках, сумныя, форма ад-прасаваная на спінках крэслаў акуратна развешана. Зашчымела сэрца ў маці, хацелася адгаварыць, забараніць, не пусціць сына — хіба дома добрай работы не знойдзеца? Але ведала: не дапаможа гэта, прадчувала, што сказаў бы Валодзя:

— А ці не ты, маці, мяне вучыла не шукаць лёгкіх шляхоў, быць там, дзе цяжка, дзе ты найбольш патрэбны?

Таму і не сказала яна нічога, толькі выйшла, ціхенька прычыніла за сабой дзверы...

Глядзіць на яе зараз Валодзя з фатаграфіі, а побач — яго крылатая брыганціна...

Здаецца, прывыкнуць трэба, што Валодзя вырас ужо, сваім розумам жыве, але неспакой на сэрцы. Кожнае пісьмо па дзесяць разоў перачытвае. А калі і Лёня і Наташка будуць такія ж, як Валодзя, як старэйшая Тоня-гамяльчанка?

Надоечы чатыры пісьмы адразу атрымала: ад сына, ад Васіля, Васілёвых бацькоў, Раі. Добрыя пісьмы. Хлопцы пісалі, што ўладкаваліся добра, вучацца на курсах кранаўшчыкоў, што ўсё вельмі цікава. Рая збіраецца з дня на дзень ехаць да мужа. Васілёвы бацькі ў каторы раз запрашаюць у госці.

Толькі як ехаць, калі кожны дзень на ўліку, калі яе кароўкі так рэагуюць на яе адсутнасць? Гэта толькі кажуць — «рэкардысткі», а колькі намаганняў трэба, каб развіць прыродныя ўласцівасці да рэкордных паказчыкаў.

Некалі адна з даярак, Валянціна Драздова, гаварыла:

— Дайце мне групу Трафімовіч, і я не менш за яе атрымаю малака. Пашчасціла ёй на кароў...

Было гэта недзе ў пачатку 1970 года. У гаспадарку прыбылі першацёлкі галандскай пароды. Таццяна Іванаўна, як і ўсе даяркі з цэнтральнай фермы, набрала новую групу. Яе рэкардыстак перадалі на малочнатаварную ферму аддзялення Лагуны і замацавалі за Драздовой.

І дзіва: каровы тыя самыя, кармы аднолькавыя, а надоі паменшалі — з 5141 кілаграма малака да 4000 і яшчэ ніжэй. Сораму нацярпелася тады Драздова.

А першацёлкі з новай групы Таццяны Іванаўны з кожным месяцам набіралі сілу, пакуль зноў не вывелі гаспадыню на першае месца па ферме, потым у гаспадарцы, потым у раёне. Адзін з галоўных сакрэтаў быў у тым, што яна ўмела карпатліва рыхтаваць заўтрашні поспех напярэдадні. Не менш, чым з дойнымі каровамі, мела клопатаў з маладняком, нецелямі. Старанна рабіла справу, якая для іншых здавалася другараднай. За ўвесь час работы ў яе не загінула ніводнага цяляці.

Успомніліся тыя дні і часы, калі ўскалыхнула вёску, пабегла ад хаты да хаты вестка, што Таццяне Іванаўне Трафімовіч

Нарыс

прысвоена званне Героя Сацыялістычнай Працы. Гэта ўспрымалася як агульная ўзнагарода, як адзнака працы не толькі аднаго чалавека. Немагчыма дасягнуць вялікага поспеху ў адзіночку, адасоблена ад калектыву. І таму Таццяна Іванаўна, адказваючы на цёплыя, шчырыя віншаванні сяброў, знаёмых, усіх аднавяскоўцаў, і ўголос, і ў думках са слязьмі на вачах дзякавала людзям, як дзякуюць у час найвышэйшага творчага дасягнення сваім настаўнікам, калегам, усім, дзеля каго аддаеш сілы, душу, сэрца.

Раней у Таццяны Іванаўны не ўзнікала патрэбы пільна і ўважліва азірнуцца на пражытае жыццё. Выпадкова ўспаміналіся толькі асобныя яго старонкі.

Яна мясцовая, нарадзілася ў Добрушскім раёне. Бацьку, вясковага каваля, паважалі і любілі за душэўнасць, умельства. Не адзін раз ён атрымліваў прэміі і падзякі, быў, як і належыць кавалю, моцны і дужы. Маці, Вольга Андрэўна, працавала даяркай, потым у паляводстве. Пэўна, ад бацькоў перадалася Таццяне кемлівасць у працы, звычка не паляхацца ніякай работы.

Так было да чэрвеня 1941 года. У той першы дзень яна яшчэ не ўсведамляла, што адбылося. Бацька гаварыў нешта пра тое, што хутка вернецца, гасцінцаў ёй з фронту прывязе, наказваў маці, каб не хвалявалася і берагла дзяцей. Тая здзівілася: пра якіх дзяцей ён гаворыць? Акрамя ж яе, нікога няма...

У 1942 годзе ў іхнюю халодную хату прыйшоў той бацькавы клопат: нарадзілася сястрычка Ленка. Гэта яе загадваў берагчы бацька.

Заходзілі вяскоўцы, апошнім дзяліліся. Тыя дні назаўсёды засталіся ў памяці, дні, калі адразу яна стала дарослай...

Калі прыйшло вызваленне, разам з маці яна пачала працаваць у калгасе. Малую Ленку бралі з сабой у поле — пакінуць не было з кім. Працавалі з раніцы да позняга вечара, не чуючы рук і ног, засыналі, каб назаўтра зноў ісці на поле.

Перамога набліжалася. І прыйшла, нарэшце, доўгачаканая, радасная. Яны абдымаліся, цалаваліся, плакалі ад паўнаты пачуццяў і шчасця, якое прыйшло разам з весткай ад Івана Палікарпавіча. У лісце ад 4 мая 1945 года ён пісаў, што вельмі сумуе па родных, што наступнае пісьмо ўжо будзе з Перамогай і што ён хутка вернецца дадому...

Але наступнага пісьма не дачакаліся. Замест яго прыйшло паведамленне ў чорнай рамцы. У вёсцы прывыклі да жаночых і дзіцячых слёз — рэдкую сям'ю абышло гора. Але перажыць страшную вестку пасля Перамогі...

Праз два гады на калгасным полі 17-гадовай Таццяне Трафімовіч сакратар Грабавіцкага сельскага Савета Васіль Іванавіч Вальчанка ўручыў першую ўрадавую ўзнагароду: медаль «За доблесную працу ў гады Вялікай Айчыннай вайны 1941—1945 гг.».

У 1960 годзе яна ўпершыню прыйшла на ферму: дагэтуль даглядала дзяцей, працавала ў паляводстве. Даяркі адразу палюбілі яе, пранікліся даверам. Перш за ўсіх прызнала яе вопытнай даярка Лідзія Яфіменка. Адночы Лідзія Свірыдаўна звярнулася да брыгадзіра:

— Усё, цяпер за два гады магу адпачыць — іду ў водпуск. На Таццяну Трафімовіч сваіх кароў пакідаю, яна справіцца не горш за мяне.

Шчокі Таццяны заліліся чырванню. Гэта было першае прызнанне яе ўмельства.

А зараз ужо яе, Таццяну Трафімовіч, прызначылі даяркай-настаўнікам на цэнтральнай ферме. Ужо яна назірае за маладымі дзяўчатамі, дапамагае, перадае свой вопыт. Прыемна бачыць, як расце, шліфуецца майстэрства Марыі Серпікавай, Валі Драздовой.

Неяк яна чытала артыкул у газеце пра «мікраклімат у калектыве», пра тое, як чалавечыя ўзаемаадносіны ўплываюць на працоўныя паказчыкі. У іх гэты самы мікраклімат сонечны, светлы.

Вось побач працуе Любоў Іванаўна Цімашкова — спакойная, сціплая — майстар самага высокага класа. Не раз трымала першынство па ферме. Любоў Іоскіна — завадная, вострая на язык, здатная да работы. Таццяна Мікалаеўна Краўчанка — энергічная, ні хвіліны без працы. Усякая справа ідзе на лад. Таццяна Камека — вопытная, сур'ёзная, кожную дробязь угледзіць, ніколі не кіне няскончаную работу.

Цяпер цэнтральная ферма адна з лепшых у раёне. Летась атрымалі ад кожнай каровы 4650 кілаграмаў малака. Партрэт брыгадзіра Івана Іосіфавіча Трафімовіча, мужа Таццяны Іванаўны, — на раённай Дошцы гонару. Пра даярак фермы А. І. Гардзеічык, Л. І. Цімашкову, Л. А. Іоскіну гавораць у раёне, як пра герояў працы. Таццяна Іванаўна ведае, што такое гераізм у штодзённым будзённым сэнсе, як цяжка ўздымацца ўгору па лесвіцы паказчыкаў.

1969 год — 4669 кілаграмаў малака ад каровы. 1971 — 5141 кілаграм, 1972 — 5753 кілаграмы, 1973 — 6285 кілаграмаў...

Было так, што ўрачы раілі перамяніць працу, пайсці ў паляводства. Яна не магла пакінуць любімую справу. Перамагла хваробу. А калі б інакш? Не, нават уявіць цяжка...

І ці можна папракнуць Валодзю, што пайшоў сваім шляхам, уцёк з-пад матчынага крыла? Мусіць, крылы яго брыганціны вабяць больш за матчыны.

Бясконцыя пшчотныя думкі канцэнтруюцца ў некалькіх скупых радках на паперы. «Дарагі сыночак, як табе на новым месцы, у нас усё добра...»

А з шафы хітравата пазірае хвацкі воўк, апрануты ў матроскую форму, і некуды імчыць лёгкая, з напоўненымі ветразямі брыганціна.

В. СІНЕНКА

Пра цябе не складалі пазты
ні казак, ні песень.
Пра цябе напісалі пазму
сасонкі ў лесе,
Беларускае неба,
што вочы люструе твае,
І гаротная глеба,
дзе ногі хадзілі твае.
[Эдзі Агняцвет, «Лясная
быль»]

3 КОЖНЫМ днём сціскалася кальцо блакыды. Моўчкі ішлі партызаны па глыбокім снезе. Скончыліся харчы. Феня выбілася з сіл, але не паказвала выгляду, яшчэ нават падбздзёрвала сяброў-таварышаў. Яны дзівіліся: адкуль гэтулькі вынослівасці ў такой маленкай і кволай з выгляду дзяўчыны? Пра яе смеласць у атрадзе хадзілі легенды. Многія добра памяталі, як Феня з партызанамі пайшла ў разведку і нарвалася на паліцаяў. У час схваткі страчыла з аўгамата не горш за мужчын.

...На пятыя суткі камандаванне загадала прарваць блакыду.

ПРАЦЯГ ПАЭМЫ

1943 год. Ташкент. Ваенны шпіталь.
Аўтар чытае сваёй гераіні Фёкле
Струй пазму «Лясная быль».

Партызаны пайшлі ў атаку. Шквал агню абрушылі на іх фарысты.

Побач разарвалася міна. З ціхім стогнам павалілася Феня на снег. Яна ўжо не бачыла, як партызаны прабіліся за чыгунку...

Ачуныла ў цёмнай сялянскай хаце. Ад пякельнага болю ціха ўскрыкнула:

— Дзе я?

— Не хвалюйся, дачушка, ты ў сваіх людзей!

Феня доўга пралажала на снезе і абмарозіла ногі. Яе падбрала і прынесла ў сялянскую хату сяброўка Валя. Тут, у хаце, партызанскі доктар зрабіў ёй ампутацыю.

Пазней, калі партызанам удалося пераправіць Феню на самалёце ў савецкі тыл, яна перанесла рэампутацыю абедвух ног.

У шпіталі, пакуль заживалі раны, у Фені было шмат часу на думкі, на ўспаміны. Часцей за ўсё думалася пра дзяцінства, пра той час, калі жыла са сваімі бацькамі. Яны батрачылі ў мясцовага пана і бралі дзяўчынку з сабою ў поле. Памёрлі рана. Фені з вялікай цяжкасцю ўдалося закончыць настаўніцкую семінарыю, аднак працаваць у школе ёй не далі.

Пасля вызвалення Заходняй Беларусі дачка былога батрака стала сакратаром Дзісенскага райвыканкома, дэпутатам Вярхоўнага Савета Беларускай ССР. Разам з іншымі працоўнымі будавала новае, шчаслівае жыццё, пакуль яго не парушылі гітлераўцы.

Феня з болем у сэрцы ўспамінала, як гарэў, дыміўся яе родны горад, а сама яна разам з натоўпам бежанцаў ішла на ўсход.

Працавала на палях Тамбоўшчыны. Прачытаўшы аднойчы ў газеце пра баявыя справы беларускіх партызан, пайшла да сакратара абласнога камітэта партыі.

— Хачу змагацца з ворагам на роднай зямлі, — заявіла Феня Струй.

...Пра сваю зямлячку даведлася беларуская паэтэса Эдзі Агняцвет, якая тады жыла ў Ташкенце. Яна прыйшла ў палату, дзе ляжала Феня, доўга гутарыла з ёй. Моцна ўсхваляваная сустрэчай з мужнай дзяўчынай, напісала пазму «Лясная быль». Пазму надрукавалі ў газеце «Красная звезда».

У шпіталь да Фені не раз прыходзіў народны паэт Беларусі Якуб Колас.

З Ташкента Феню перавозыць у Маскву. Сябры, таварышы па шпіталю цёпла развітваюцца з ёй. Палітрук Рагінскі ў дзень ад'езду Фені прысвяціў ёй верш. Ніколі не забудзе Фёкла Фёдаруна людзей, якія падтрымалі яе ў цяжкія хвіліны жыцця, прымусілі паверыць у свае сілы.

У Маскве, пасля яшчэ адной рэампутацыі, Феня настойліва вучыцца хадзіць. Абапіраючыся на мыліцы, з цяжкасцю перастаўляе пратэзы па шпітальнаму калідору. Параненыя і дактары былі ў захапленні ад маленкай беларускай дзяўчыны з такой моцнай воляй. Яе бадзёрасць, энергія і вытрымка перадаваліся іншым. Нягледзячы на строгі шпітальны рэжым, Феня і хвілінкі не сядзела без справы. Заходзіла ў палаты, чытала параненым кнігі, гутарыла, падбздзёрвала. Многія, хто выпісваўся са шпіталю і ішоў на фронт, прысылалі ёй цёплыя пісьмы.

Неяк у шпіталь наведліся заакіяўскія госці. Праходзячы паміж ложкаў, яны звярнулі ўвагу на Феню. Урачы расказалі ім, што гэта дзяўчына — беларуская партызанка.

— А хто вам загадаў ісці ў партызаны? — запыталіся ў яе.

— Ніхто, сама.

— І што ж вы думаеце рабіць пасля вайны?

— Працаваць, — гэта сказана было так будзённа і ўпэўнена, што высокія госці сумеліся і моўчкі пакінулі палату.

...Дзісна, вуліца Леніна, 5. Тут, над Заходняй Дзвіной, у белым доме, што патанае ў зеляніне дрэў, разам з сястрой жыве Фёкла Фёдаруна. Пасля вайны яна ледзь пазнала родны горад. Нямала аўдавых салдатак, адзіночкі і мнагадзетных, засталася ў горадзе пасля вайны. Старшыня райвыканкома Фёкла Фёдаруна Струй наведвалася да салдацкіх удоў, дапамагала каму лесаматэрыялам на хату, каму хлебам. Сірот уладкоўвала ў дзіцячыя дамы.

Праз нейкі час Фёкла Фёдаруна закончыла Мінскую юрыдычную школу. Працавала старшынёй гарсавета. Цяпер яна на пенсіі, а спраў менш не стала. Прапагандыст, старшыня таварыскага суда пры гарсавеце, амаль нязменны дэпутат гарсавета...

Шмат вады пранесла імклівая Дзвіна з таго дня, калі Фёкла Фёдаруна, абапіраючыся на мыліцы, ступіла на вуліцы спячанага горада. За гэты час адбудавалася, папрыгажэла Дзісна. Ужо не першы раз за дзесяць стагоддзяў вось так падымаецца яна з попелу. У Фёклы Фёдаруны ўзнікла задума стварыць летапіс горада, расказаць нашчадкам пра яго гераічнае і суровае мінулае, пра мужных і смелых людзей. Яе падтрымаў уладжэнец Дзісны доктар геалагічных навук Мікалай Накоўнік з Ленінграда. Ён адшукаў у Акадэміі навук СССР кнігу А. Сакунова «Матэрыялы па гісторыі і геаграфіі Дзісенскага і Вілейскага паветаў Віленскай губерні», выдадзенаю каля сямідзесяці гадоў таму назад у Віцебску.

Мы сядзім у светлым утульным пакоі. Фёкла Фёдаруна паказвае фотаздымкі, пісьмы, выразкі з газет і іншыя матэрыялы па гісторыі Дзісны. Накоплівала іх больш як дзесяць гадоў. Пісала ў розныя музеі краіны, гутарыла са старажыламі. Сабраныя матэрыялы вырашыла перадаць у гарсавет.

Удзячныя нашчадкі навечна ўпішуць у гісторыю роднага горада прозвішча адданай дачкі народа камуністкі Фёклы Фёдаруны Струй. Яе жыццё — працяг гераічнай пазмы.

А. КРУПСКИ

Віцебская вобласць

І СЭРЦУ ПАТРЭБНЫ РОЗУМ

Шмат пісем прыйшло ў адказ на пісьмо 19-гадовай Галі, казое разам з каментарыем мы надрукавалі ў дзесятым нумары часопіса за мінулы год. «Непрыгожая, таму і нешчаслівая», — лічыць Галя. Сёння мы публікуем агляд водгукаў, якія прыйшлі ёй у адказ.

Сталовая, што пераабсталявана ў сувязі з вяселлем у банкетную залу, не ўмяшчае шумнай веселасці, яркіх радасных фарбаў, і яны праз расчыненыя вокны вырываюцца на ціхую вуліцу. Некалькі пар танцуюць у самазабыцці пад мелодыю папулярнай «Золушкі»:

...А вчэра приснілось мне,
Будто принц за мной

примчался

На серебряном коне.

Сённяшні шчаслівы принц, жаніх, вырабляе мудрагелістыя па. Чужая казка са шчаслівым канцом праходзіць перад вачыма.

Добрая, старая як свет казка. Колькі «паветраных замкаў» пабудавана на яе прасценькім, няхітрым сюжэце: мілая Золушка абавязкова знаходзіць свайго Прынца.

Але казка застаецца прыгожай выдумкай, а жыццё часта дае свой урок, ад якога іншы раз бывае балюча.

Расчараванне ў першым каханні, няспраўджаныя надзеі... Хто вінаваты? Як гэтага пазбегнуць? Як выхаваць у сабе так неабходную мудрасць? На пісьмо Галі адгукнулася шмат яе аднагодка.

Тані 20 гадоў. Яна адчувае сябе няшчаснай. Яе першае каханне разбіта. Толя-прыгажун, першы хлопец на сяле, казаў, што кахае, а сам паціхеньку праводзіць дадому яе сяброўку, завітвае ў госці да маладых жанчын. На пытанні Тані з крывой усмешкай адказвае: «Усё па справах, усё па справах...» Таня ведае, што ніводнаму слову верыць нельга, а ўсё ж просіць рэдакцыю даць ёй правільную парадку, як вярнуць Толю...

Каханы Валі Н. са Светлагорска не пакутаваў, не раздумваў доўга. Калі перад самым іх вяселлем Валя сур'ёзна захварэла і лягла ў бальніцу, ён ажаніўся з другой. Але шчасця не знайшоў. Развёўся. А Валя? Яна доўга гаравала, не магла знайсці сабе месца ад незаслужанай крыўды і здрады. Яна паправілася, набралася сіл. На рабоце, у жыцці ўсё пайшло добра. Ды вось толькі цяпер мучаць яе сумненні. Былы жаніх не адстае, просіць, каб яна вярнула яму каханне. І Валя пытаецца: можа і сапраўды дараваць?

Лілі ўсяго 17 гадоў. Але яна ўпэўнена, што пакахала. Толькі не верыць, што каханне бывае шчаслівае. Мікалай грубы, няўважлівы. Пры ўсіх можа абразіць, а калі папракне яго Ліля, ён адмахваецца: «Ну, кахаю, кахаю! Хочаш, каб кахаў — цярпі!»

Мы не выпадкова перадалі змест трох пісем, трох жыццёвых гісторый.

Ці не ад гэтай здольнасці дараваць усё, ад гэтай неразборлівасці ў пачуццях, непатрабавальнасці да таго, з кім збіраешся дзяліць каштоўны дар жыцця — каханне, — усе бедны? Заваяваць каханага, няхай падманшчыка, здрадніка, але заваяваць любой цаной... Вось толькі калі час пакажа, што плата за мімалётнае шчасце вельмі дарагая, дзяўчаты спяшаюцца аб'явіць сябе незаслужаным ашуканымі, расчараванымі ў жыцці і ва ўсіх людзях...

Шукаючы прынцаў, нашы юныя гераіні нахшталь Валі, Тані, Лілі зусім не думалі, якія рысы і якасці хацелі ў іх бацьчы. Яны і не прыглядаліся, не стараліся праверыць, зразумець. Здаецца, што можа быць прасцей — калі ён Прынц, дык, вядома ж, і рыцар, верны, добры, шчыры, з вялікім і шчодрым сэрцам. А на самай справе ледзь знаёмы рыцар аказаўся здраднікам.

Шчасце не прыходзіць само, яно як узнагарода за доўгі, удумлівы пошук. На гэтых цяжкіх дарогах у кожнага свае знаходкі, свае страты, свае адкрыцці. І нічый, нават самы багаты і плённы вопыт не засцеражэ цябе ад няўдач і расчараванняў. Бо сапраўды тваім будзе толькі тое, што адчута і перажыта асабіста табой. Бо грэба яшчэ навучыцца выходзіць свае пачуцці, радавацца жыццю ва ўсіх яго праявах.

Галя думае, што шчаслівымі могуць быць толькі прыгожыя людзі. Грубая, небяспечная памылка! Чалавек загадзя выбіраў сабе пасіўную жыццёвую пазіцыю, існаванне ў ценю «выбраных» шчасліўцаў. Галі пярэчаць многія нашы ка-

рэсдэндэнткі. Вось што піша Валя Н. з Мінска:

«Мне здзіўна было чытаць тваё пісьмо, Галя! Сучасная дзяўчына, жыхарка вялікага горада, ты сцвярджаеш, што нешчаслівая таму, што непрыгожая. Мне здаецца, што ты нават і лічыш сябе чалавекам другога сорту, бо не паводле класічных стандартаў прыгажосці вылеплены твой носік і не такія ружовыя шчочкі. Няўжо чалавека толькі тады лічаць прыгожым, калі ў яго ўсё ў норме? Хіба прыгажосць не ў нас саміх, а шчасце не залежыць ад таго, наколькі ты багатая душой, што ты можаш, што ўмееш, чым здольна падзяліцца з іншымі?»

Рая Лямешка, работніца Віцебскага завода радыёэлекталаў, здзіўляецца: «Я буду няшчасная таму, што непрыгожая? Сапраўды, на мяне не так часта, як на маіх прыгожанькіх сябровак, звярталі ўвагу на танцах і вечарах хлопцы. Вядома, было неяк крыўдна. Але потым мне нават сорамна зрабілася за гэтыя свае думкі. Жыццё такое цудоўнае, так шмат радасцей дае чалавеку. Няўжо можна прамяняць іх толькі на адну радасць самалюбавання, быць шчаслівым толькі з таго, што хтосьці падараваў табе свае заляцанні? Скажы, хіба толькі на твар чалавека глядзяць, калі яго выбіраюць сабе ў сябры? Мой сябар, мой каханы, на гэта не глядзеў...»

Уменне быць шчаслівым. Ці залежыць яно толькі ад павароту нашага лёсу і яго вялікасці выпадку, ці гэта нешта кіруемае намі, тое, на што мы можам і павінны ўплываць самі? З чаго яно пачынаецца? Як і вельмі многае ў жыцці, бадай, з маральнага выхавання, што, нібы соль у марской вадзе, павінна быць растварана перш за ўсё ў маральным самаўдасканалванні кожнага маладога чалавека. Патрэбна пэўная псіхалагічная спеласць, каб адчуваць сябе шчаслівай таму, што ты штосьці здолела, камусьці дапамагла або ў цябе нарадзілася няхай нават непаззеленае пачуццё, але якое захапіла цябе. Уменне здзіўляцца, думаць, шукаць, паважаць пачуццё іншага чалавека, умець падзяліць з ім смутак і падвоіць радасць, умець быць шчодрым душой, умець не дараваць крыўды. Словам, трэба ўмець, умець і ўмець.

Быць шчаслівым — гэта сапраўды не проста. Але хто скажаў, што малады чалавек або дзяўчына, якія толькі ўступаюць у жыццё, могуць лічыць сябе няшчаснымі толькі таму, што «я ростам вышэйшая за сваіх сябровак», як піша Галя з Магілёва, ці «ў мяне непры-

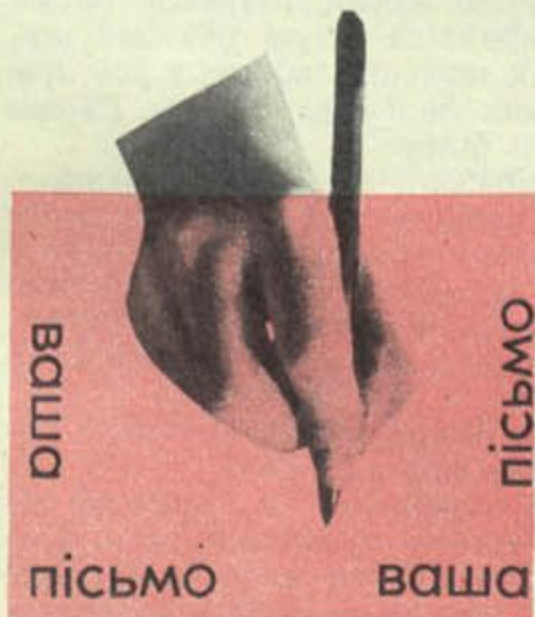

гожыя ногі. Я зайздросчу сваім сяброўкам», як піша Аня з Драгічына. Ці аб тым вы гаруеце, мілыя дзяўчаты? Хіба прыгажосць дзяўчаты, сапраўдная прывабнасць толькі ў зграбных ножках, тонкай таліі і пушыстых вейках? Такое шчасце таксама недаўгавечнае, як і прыгажосць, што з узростам мінае.

«Прыгажосць і свежасць твару, прывабнасць маладосці мімалётныя», — піша Маша Кулак з вёскі Латышы Глыбоцкага раёна. — Скончыцца юнацтва, знікне і шчасце. Каму ж яно патрэбна, такое кароткае? Таму чалавек шукае ў іншым чалавеку нешта большае, чым толькі знешняя прыгажосць. Ён прыглядаецца да яго ўчынкаў, шукае ў ім багацце душы і сэрца. І калі ў цябе ўсё гэта ёсць і ты на самай справе цікавы чалавек, — цябе знойдзе той, хто будзе адзіна дарагі.

Шчасце ў тым, каб сустрэць у жыцці адно сапраўднае вялікае каханне. А яно прыходзіць толькі тады, калі ты паважаеш і цэніш сябе, патрабавальная да самой сябе і да таго, з кім хочаш прайсці па жыцці разам. Старая як свет казка пра Золушку і Прынца не перастае быць прывабнай таму, што хтосьці вельмі літаральна паверыў ёй і расчароваўся ў першым сваім каханні. Гэтая добрая і шчодрая казка будзе яшчэ доўга хваляваць многіх і многіх юных. Збіраючыся на бал, яны будуць чакаць казачнай сустрэчы. І гэта таксама цудоўна. Толькі яшчэ хочацца напаміць тым, хто нецярпліва і гарача чакае свайго выбранага: Прынц нездарма аддаў сваё сэрца і руку не багатым і шыкоўна апранутым сёстрам, а сціплай Золушцы. А ведаеце чаму? Таму, што «ўсе багацці зямлі не варты дабраты аднаго чалавечага сэрца».

Я. СЦЯПАНАВА

...Слухаю «Песняроў» і ў душы маёй расце любоў да роднай Беларусі, да цудоўнага краю блакітных азёр і беластвольных бяроз...

Г. ЧАРНЯЎСКАЯ.

г. Нова-Барысаў.

...Мне вельмі падабаецца ансамбль «Песняры». Падабаюцца яго цудоўныя песні, якія ўзвышаюць, паэтызуюць вобраз жанчыны. Калі ласка, раскажыце ў часопісе пра гэты ансамбль...

Л. ПЕНЯЗЬ.

г. Мінск.

Пра іх зняты фільм. Іх выступленні перадаюць па тэлебачанні і радыё. Іх песні запісаны на грампластцінкі і магнітафонныя стужкі. А паспрабуйце купіць білет на іх канцэрт. Не так проста.

Лаўрэаты Усесаюзнага конкурсу артыстаў эстрады, лаўрэаты Міжнароднага фестывалю песні ў польскім горадзе Сопаче, першая прэмія на Усесаюзным конкурсе выканаўцаў савецкай песні, лаўрэаты X Сусветнага фестывалю моладзі і студэнтаў у Берліне.

Гастролі па краіне і за мяжу. І ўсюды поспех, прызнанне.

З музычным і мастацкім кіраўніком ансамбля, кампазітарам Уладзімірам Георгіевічам Мулявіным мы дамовіліся сустрэцца ў філармоніі. На дошцы аб'яў супраць службовага ўваходу вісеў загад міністра культуры БССР, дзе ўсім «песнярам» за гастролі ў Балгарыі аб'яўлялася падзяка.

У адным з пакояў журы праслухоўвала маладых эстрадных спевакоў: ішла падрыхтоўка да Першага рэспубліканскага конкурсу артыстаў эстрады. Уладзімір Мулявін — член журы.

Шукаем месца, дзе можна было б спакойна пагаварыць хоць некалькі хвілін. Такое месца знайсці цяжка. Будынак філармоніі нагадвае патрывожаны вулей. Па лесвіцах снуюць людзі. З адных пакояў чуваць гукі музыкі, з другіх — песні. Унізе, у фая, рэпечыруюць два гімнасты. Уладзіміра Георгіевіча ўвесь час спыняюць з неадкладнымі справамі. Спраў сапраўды шмат. Вечарам вяселле, жэніцца іх радыст, заўтра канцэрт ва ўніверсітэце — хочучь паказаць студэнтам новую праграму. Захварэў Лёня Барткевіч, саліст ансамбля: тэмпература, баліць горла. На вяселле не пойдзе, а на канцэрт трэба.

Адразу падумалася пра лёс артыста. На канцэрце Лёня павінен быць, хто ж без яго так цудоўна, непаўторна праспявае любімыя ўсім «Александрыну», «Алесю», «Дразды»? Паслязаўтра ансамбль едзе на месяц на Далёкі Усход: Магадан, Благавешчанск, Камсамольск-на-Амуры. Потым паездка з канцэртамі па дзвюх Германіях.

Урэшце нас пакідаюць у спакоі, сказаўшы Мулявіну:

— Таксі чакае.

Вось тут і гавары. І ўсё ж гаворым. Уладзімір Георгіевіч расказвае пра рэпертуар ансамбля. Апрача фальклорных песень, спяваюць яны і гераічныя.

— Для нас Ігар Лучанок напісаў «Песню пра Віктара Хара» — чылійскага барацьбіта, паэта, спевака, якога закатавала ваенная хунта. Хорошая песня, рыхтуем яе да з'езда ВЛКСМ.

Расказвае, як прымаюць іх песні за мяжой.

— «Хатынь», дзве балады на словы Аркадзя Куляшова: «Пра камсамольскі білет» і «Пра чатырох заложнікаў» — слухаюць уважліва, з хваляваннем.

«Гэта песня — адна з песень-клятвы, песень-пратэстаў, пракляцце хлусні, злу і насіллю, песня-араторыя, песня-манумент. Разумееш, што нарадзіла гэтую рэч пачуццё, якое хвалюе не толькі саміх беларускіх сяброў, а ўсё прагрэсіўнае чалавецтва», — пісала балгарка Марыя Гарэва аб «Баладзе пра камсамольскі білет».

І яшчэ адзін водгук, з польскага часопіса «Дружба»: «Асабліва свежа і цікава прадстаўлены ў рэпертуары «Песняроў» такія шэдэўры беларускай народнай музычнай творчасці, як «Рэчанька», «Ідзем-пойдзем», «А ў полі вярба...», «Касіў Ясь канюшыну». Кожная з гэтых песень з'яўляецца ўзорам непаўторнасці, жывым прыкладам жыцця вёскі».

«Песняры» спяваюць песні, створаныя ў ансамблі або напісаныя для ансамбля іншымі кампазітарамі.

— Мы стараемся нікога не пераймаць, ні ў каго не запозываць. Думаецца, лёгка знайсці артыста-індывідуальнасць? Артыста з голасам, не падобным ні на якія вядомыя галасы? Нядаўна ўзялі ў ансамбль хорошага хлопца,

ПЕСНЯРЫ

з цікавым голасам, Толю Кашапараву. Як ён «Спадчыну» Лучанка ў нас спявае!

Пра Лёню Барткевіча ён гаворыць так:

— Многа душы і непасрэднасці.

Для спевака, саліста, гэта, на мой погляд, вельмі высокая пахвала.

— Уладзіслава Місевичу я магу даверыць усе духавыя інструменты. А нядаўна ў нас паявіўся малады ўніверсальны музыкант—Уладзімір Мікалаеў. Іграе на электрааргане, трамбоне, саксафоне. А яшчэ і мім.

Сам Мулявін іграе на электрагітары і на ўсіх народных інструментах. І ўсе дзевяць удзельнікаў ансамбля іграюць на некалькіх інструментах.

...Пачалося ўсё з мары. Пяць салдат, пяць таварышаў, якія спявалі ў ваенным ансамблі, пачалі марыць... Адслужым, збяромся ўсе разам і створым свой ансамбль, фальклорны. Будзем спяваць беларускія народныя песні і так спяваць, каб усе іх слухалі, каб усе палюбілі іх. Дадзім ім іншае жыццё, сучаснае... І гераічныя песні спяваць таксама будзем, бо палюбілі іх тут, у ансамблі.

Апошнім звольніўся ў запас Аляксандр Дзямешка—ударнік. Уладзімір Мулявін, Уладзіслава Місевич, Леанід Тышко і Валерыя Яшкін працавалі ўжо ў розных музычных калектывах. Канцэрты, гастролі, рэпетыцыі. Вольнага часу не было зусім. Урывалі ад сну. Забыліся пра выхадныя дні, пра адпачынак. Рэпэціравалі. Стараліся захаваць у песні старажытныя, фальклорныя элементы і ў той жа час надаць ёй гучанне сучаснай эстрады.

Часам здавалася, што яны на правільным шляху. І тады гатовы былі працаваць да раніцы. Не адчувалі стомы. Часам адольвалі сумненні, а раптам публіка не прыме, скажа: сапсавалі харошыя песні. Тады апускаліся рукі...

Потым зноў верылі. Шукалі сваю манеру выканання, свой стыль. Назвалі сябе спачатку «Лявонамі», таму што ў ансамблі адны мужчыны. Потым сталі «Песнярамі» і адразу, на першым конкурсе,—лаўрэатамі.

— Так, мы спяваем песні пра жанчын,—гаворыць Уладзімір Георгіевіч і называе «Александрыну», «Алесю»...—Гэта ўсё арыгінальныя беларускія імёны, якія сталі забывацца. Мы хацелі, каб не толькі песні палюбіліся слухачам, а каб і імёны забытыя—палюбіліся. Дарэчы, нядаўна я атрымаў пісьмо з Чувашыі. Мне пішуць маладыя бацькі, што сваю дачку яны назвалі Александрынай. Прыемна.

Усе ўдзельнікі ансамбля іграюць і спяваюць. Апрача эстрадных, бітавых інструментаў, у ансамблі ёсць народныя: цымбалы, дудачка, ліра.

...Хадзілі некалі па Белай Русі вандруюныя музыканты, песняры-лірнікі. Спявалі песні, якія складаў народ, падыгрывалі самі сабе на дудачцы, на дудзе або круцілі ручку ліры. Розныя песні спявалі: жартоўныя, каб развесяліць слухачоў, сумныя, каб прымусіць іх задумацца.

Мінулі стагоддзі. Песні захавала чалавечая памяць, а ліра і дуда, цудоўныя народныя музычныя інструменты, зніклі. Толькі ў музеі знайшлі іх нашы «песняры».

Ліра зроблена ў пачатку мінулага стагоддзя. А дзе ўзяць умельца, які змайстраваў бы такую ж самую? Доўга шукалі. Нарэшце ў Пухавічах знайшоўся чалавек, Жукоўскі прозвішча яго. Агледзеў музейны экспанат, падумаў і сказаў: паспрабую. І зрабіў такую ж ліру, з гэткім самым ні на што не падобным гукам. А хто зробіць духавы інструмент дуду? Пакуль майстра няма.

Да гэтага часу «Песняры» жывіліся тым, што было сабрана і запісана фалькларыстамі. Мінулым летам паехалі ў глыбіню Палесся, на Тураўшчыну, каб паслухаць народныя песні ў выкананні сапраўдных народных песняроў. Найцікавейшых запісаў зрабілі мноства. Уперадзе—праца.

...— Лішні білецік ёсць?

— Ёсць лішні білецік?

— Дзяўчаты, вазьміце мяне з сабою, я харошы!

Гэта вечарам, на вуліцы, ля ўваходу ў галоўны корпус Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя У. І. Леніна. Сёння тут даюць канцэрт «Песняры».

Актавая зала ззяе агнямі. Здоўга да пачатку канцэрта ўсе месцы заняты. Але аднекуль, з аўдыторый, цягнуць і цягнуць у залу крэслы і дзе толькі можна ставяць. А ўздоўж сцен таксама стаяць студэнты—хлопцы і дзяўчаты. Яны згодны прастаяць увесь канцэрт, толькі б слухаць. Нехта на калені ўладкоўвае магнітафон. Нехта раскрывае блакнот і бярэ аўтаручку з падсветам. Гасне святло. На сцэну наведзены вочы пражэктараў.

Канцэрт пачынаецца.

Галіна ВАСІЛЕЎСКАЯ

НА ЦІХІМ ПЕРАЕЗДЗЕ

Алесь ШЛЕГ

Нарыс

Надзея Іосіфаўна завіхалася ля печы, калі ўвайшоў паштальён. Патаптаўся ля парога, выцягнуў з сумкі газеты. Пашукаў вачыма, куды іх пакласці. Выбраў вялікі збан з малаком, што стаяў на кухонным століку, накрыў яго газетамі. І толькі пасля гэтага даў «добры дзень» і ўзяўся закурваць.

— То можа сядзеш,—прапанавала гаспадыня, закрываючы засланкай печ.—Чаго ў парозе вушак падпіраеш?

— Ды не, няма часу рассядацца,—пыхкнуў дымам паштальён.—Вуньдзека поўная яшчэ ў мяне сумка. Траха ўгрэюся і пашкробаю далей.

Кажучы гэта, ступіў да акна і сеў на лаву. Кашлянуў у кулак, хітравата зірнуў на Надзею Іосіфаўну. Злавіўшы гэты позірк, жанчына насцярожылася.

— Нечага ты муляешся,—сказала яна як мага абыякавей.—Кажы ўжо сваю навіну. Я ж цябе наскрозь бачу.

— От бо баба!—засмяяўся паштальён.—Рэнген!

Стары здзіўлена пакруціў галавой. Надзея Іосіфаўна моўчкі, з усмешкай назірала за ім.

— І адкуль у цябе гэтая, як бо то... пра-ніца-цельнасць, га?—пачухаў патыліцу паштальён.—Ну гэта ж нямажна з табой гаварыць! А памятаеш, як малыя мы былі, гусей на поплаве пасвілі, і ты...

— Званіў мне нехта?—не вытрымала Надзея Іосіфаўна, у думках прыкінуўшы, што вясковых навін, якіх бы яна не ведала, паштальён ёй не раскажа.—Адкуль званілі?

— А каб на цябе балота!—ажно адхінуўся ад здзіўлення стары.—Ніхто табе не мог сказаць, я ж толькі во з пошты. Ці ў цябе свая радзістанцыя ёсць, га? Табе ж сапраўды з горада па трубцы паведамлілі, каб ехала ту-

ды, медаля нейкага ўручаць будучь. Во!

Стары сваёй навіной нібыта цэбар вады на яе абрынуў—ажно дых перахапіла.

— Мусібыць, ты подзвіг учыніла, га? І нікому не кажаш. Медаля ж за так не даюць.

«Подзвіг? Я?—застыла сярод пакоя Надзея Іосіфаўна.—Я ж такая баязліўка—свет не бачыў. Тады, як надарыўся той дзяцюк на пераездзе, дык ажно калацілася ад страху. Гэта ж каб не пахітрыла розумам, дык цяпер бы даўно ляжала на могілках...»

...Вецер гуляў на пераездзе, ганяў агніста-жоўтую лістоту. Неба нядобра супілася над галавой, хмары марудна паўзлі на захад. Сталёвыя ніткі рэк беглі ў шэрую, няўтульную далеч і губляліся ў голых хмызах. Толькі што ў той бок прагрукатаў цягнік. Праводзячы позіркамі імклівыя вагоны, Надзея Іосіфаўна з раптоўным сумам падумала, што стаіць на пераездзе трынаццаць год. А да гэтага стаяла на другім пераездзе яшчэ дзесяць гадоў. Гады ляцелі, як гэтыя вагоны.

Надзея Іосіфаўна схавала жоўты сцяжок у чахол, што вісеў на поясе. Зірнула ў бок роднай вёскі, над якой плылі ў неба дымы, і вачамі пашукала знаёмы дах сваёй хаты.

Потым зірнула на чыгунку, якая, губляючыся ў вачэрнім змроку, бегла ў бок граніцы. Па шпалах таропка ішоў высокі плячысты чалавек. «Не тутэйшы,—абыякава падумала Надзея Іосіфаўна.—Гарадскі, мабыць».

Чалавек накіраваўся проста да яе. Яна агледзелася—на пераездзе пуста, ніводнай душы. Пачала тачыць трывога. Адразу ўспомніла, як тыдзень назад прыязджаў на пераезд начальнік заставы і папярэдзіў, што зона тут па-

гранічная і, калі яна заўважыць каго незнаёмага, павінна неадкладна паведаміць на заставу.

— Вечар вам добры, — ветліва сказала Надзея Іосіфаўна. — Можа ў вас запалкі ёсць? Гэта ж у мяне лямпачка перагарэла, дык хоць ліхтар трэба запаліць.

— Няма ў мяне запалак, — спыняючыся, сказаў незнаёмы, не вымаючы рук з кішэняў пінжака. — Куды, не скажаце, гэта чыгунка ідзе?

— За мяжу.

— Зялёнапагоннікаў няма?

— Гэта каго?

— Ну, пагранічнікаў.

— А што ім тутака рабіць. Я іх і ў вочы ні разу не бачыла. А што?

— Нічога, так сабе пытаюся, — паспакайнеў голасам незнаёмы. — Холадна. Можа ў вас пагрэцца трохі можна? Гэта ж мяне, ведаеце, нейкія нягоднікі перастрэлі на дарозе, знялі паліто, адабралі грошы, гадзіннік. Дык я думаў, што пагранічнікаў дзе сустрэну, каб злавіць тых гадаў. Гэта ж сярод беллага дня абрабавалі!

— Не, няма тут паблізу пагранічнікаў, — адчыніла дзверы будкі Надзея Іосіфаўна. — Праходзьце, грэйцеся. Я толькі што печку прапаліла. Адпачнеце трохі ды пойдзеце, куды вам трэба.

— Не перавяліся яшчэ добрыя людзі, — пераступіўшы парог, сказаў незнаёмы. —

Каб яшчэ чаю шклянку, дык я на ўсё жыццё вашым даўжніком буду.

— І чаю знойдзем, — закрываючы за ім дзверы, сказала Надзея Іосіфаўна. — Якраз і цукар у мяне ёсць.

Незнаёмец сеў на табурэтку ля грубкі, выпрастаў доўгія ногі, закрыўшы імі праход да дзвярэй. «Відаць, баіцца, каб я з будкі не выйшла. Як жа мне пазваніць?»

— Часта людзі ў вас бываюць? — пачуўся са змроку голас незнаёмага. — Заходзяць пагрэцца?

— Уга! Хто гэта на ноч глядзячы пацягнецца сюды, — наліваючы ў кубак чай, як мага абыякавей адказала Надзея Іосіфаўна. — Хіба толькі зменшчыца мая прыйдзе.

— Калі?

— Ды ўжо гадзіну назад павінна прыйсці, і ўсё няма. От пачакаю мінут дзесяць ды буду звяніць ёй.

— Няма дысцыпліны, — паспачуваў незнаёмы, беручы кубак з чаем. — Ніякага сумлення няма ў вашай зменшчыцы.

— І не кажыце. От пазваню зараз і дам ёй такога працуханца, што доўга помніць будзе.

Надзея Іосіфаўна падышла да тэлефона, зняла трубку. Ад нервовай напружанасці сцяло дых. Трубка ў руцэ прыкра дрыжала. Незнаёмец ля грубкі адразу перастаў сёрбаць з кубка — прыслухоўваўся.

— Дзяжурны па заставе слухае! — даляцеў з трубкі малады голас. — Алё!

— Гэта звоніць Сурмач з пераезду, — сіпатым ад хвалявання голасам сказала Надзея Іосіфаўна. — Тэрмінова высылайце на пераезд змену! Чуеце? А то зараз кіну ўсё і рабіце што хочаце.

— Якую змену? — здзіўлена спытаў дзяжурны па заставе. — Нічога не разумею.

— Маё дзяжурства скончылася, — уся напылася Сурмач. — Давайце мне падме-ну.

— А пры чым тут мы? — не пераставаў здзіўляцца дзяжурны. — Вы не туды звоніце.

— Туды, — Надзея Іосіфаўна ўпілася вачамі ў цёмную постаць незнаёмца. — Пазавіце начальніка.

— Хвілінку, — данеслася з трубкі.

— Спяць, нягоднікі, — паскардзілася Надзея Іосіфаўна прышэльцу. — Не дазволіліся да іх. От зараз я начальніку паскарджуся.

— Правільна, — згадзіўся незнаёмы і сёрбнуў з кубка. — Я ж кажу — ніякай дысцыпліны.

— Алё, — у той жа момант пачула Надзея Іосіфаўна голас начальніка заставы. — Слухаю.

— Сурмач з пераезда звоніць. Я званю, званю вам, а ніхто нічога ведаць не хоча. У мяне дзяжурства скончы-

лася... Давайце хутчэй на пераезд змену.

— Надзея Іосіфаўна? У вас нехта ёсць у будцы? — перабіў яе начальнік заставы. — Я правільна вас зразумеў?

— Так.

— Чакайце, неадкладна выязджаем. Будзьце асцярожны.

— Добра.

Пачуўшы звыклых гудкі, яна паклала трубку і, адчуваючы, як шалёна калоціцца сэрца ў грудзях, знясілена прысела ля маленькага століка.

— Дазваніліся? — спытаў незнаёмец, ставячы пусты кубак.

— А хай на іх немач! — махнула ў цемры рукой Надзея Іосіфаўна. — Не раней як праз гадзіну чалавека прышлюць. Зменшчыца захварэла.

Незнаёмец устаў з табурэткі.

— Ну, мне час ісці.

— Ды што вы, пасядзіце яшчэ, — захвалявалася Надзея Іосіфаўна. — І мне будзе весялей.

— Не, трэба ісці.

У голасе незнаёмца была няўпэўненасць. Адчувалася, што яму не вельмі хацелася вылазіць на холад.

— Тады на дарогу выпіце яшчэ чаю, — замітусілася Надзея Іосіфаўна. — У гэткае надвор'е не пашкодзіць.

— Гэта можна.

Незнаёмец зноў сеў. «Хут-

Ніна Пятроўна вярталася з работы і ўсё думала пра заўтрашнюю сустрэчу. Яе запрасілі выступіць перад маладымі дзяўчатамі, будучымі тэлефаністкамі. Каму ж, як не ветэранам, клапаціцца пра сваю змену, падтрымліваць маладых і справай, і пранікнёным словам. Але пра што павесці заўтра гаворку? Што сказаць будучым калегам? Трэба будзе раскажаць пра тыя далёкія часы, калі сама пачынала працаваць на Мінскай тэлефоннай станцыі.

...1932 год. У Мінску існавала адзіная тэлефонная станцыя на 1800 нумароў. Нініна сяброўка ўладкавалася туды працаваць. Ніна часта прыходзіла да яе, любавалася работай тэлефаністак.

«Вось каб мне так навучыцца, — думала яна з зайздрасцю. — Спрытна, нібы жанглёры».

І аднойчы сяброўка прыбегла да Ніны: — У нас вучняў набіраюць, давай не марудзь!

У той жа дзень Ніна прыйшла на тэлефонную станцыю з заявай. Прынялі не адразу: маладая, толькі-толькі пятнаццаць год споўнілася. Але сяброўка па-ручылася. Два месяцы вучнёўства праляцелі незаўважна. І вось яна ўжо тэлефаністка, працуе самастойна, адна абслугоўвае камутатар на 100 нумароў.

Сувязь тады была недасканалая, ручная. Званіў абанент на камутатар, прасіў злучыць яго з тым ці іншым нумарам або называў прозвішча чалавека, з якім хоча размаўляць. Добра, калі званкі ішлі паступова, адзін за адным. Але ж часцей бывала так, што адначасова на камутатары ўспыхвала па 20 лямпачак. Хіба паспееш хутка злучыць усіх! Мусіла выслухоўваць кпіны, папрокі.

— Гэта вопыту яшчэ мала, — супакойвала сябе Ніна. У вольны час падыходзіла да старэйшых тэлефаністак, уважліва сачыла за іх работай. Паступова вывучыла на памяць размяшчэнне гнёзд, каб хутчэй знаходзіць нумар. Настойліва авалодала неабходнымі для тэлефаністкі якасцямі — хуткасцю рэакцыі, сабранасцю.

Праз год Ніна лічылася адной з лепшых маладых тэлефаністак горада. Калі ў Мінску адкрылі першую аўтаматычную тэлефонную станцыю на 6 тысяч нумароў, яе перавялі туды. А неўзабаве Ніна працавала на аўтаматычнай падстанцыі ў Доме ўрада. Тут і заспела яе гітлераўскае нашэсце.

Змрочны, жудасны час гітлераўскай акупацыі... Цяжка ўспамінаць пра яго, а трэба. Маладыя павінны ведаць, як змагаліся іх бацькі і маці за сённяшні шчаслівы дзень, за будучыню.

чэй бы ўжо яны прыязджалі, — замалілася ў думках Надзея Іосіфаўна. — Хоць бы машына ў іх не сапсавалася ў дарозе!»

Яна наліла чаю і доўга размешвала цукар у кубку. Сама не зводзіла вачэй з цёмнага акенца, якое выходзіла на дарогу, што вяла на пагранічную заставу. У цемры мільгнулі і пагаслі два агеньчыкі. «Яны! — ажно скаланулася Надзея Іосіфаўна. — Трэба гучна загаварыць, каб не счуў гулу машыны.

Сурмач падала незнаёмцу кубак, затупала па цеснай будцы ботамі, пачала гучна скардзіцца на надвор'е.

Гул матара набліжаўся. Незнаёмец падхапіўся. Матор сціх.

Надзея Іосіфаўна стала лясцяны, на якой быў выключальнік, халадзеючы ад страху, пацягнулася да яго непаслухмянай рукой.

Дзверы рэзка расчыніліся. Яркая ўспыхнула электрычная лямпачка пад столлю.

У будку з наганам у руцэ ўскочыў начальнік заставы. За ім салдаты з аўтаматамі.

— Кідай зброю! Рукі ўгору!

Яна зірнула на незнаёмца і збялела. У руцэ ён трымаў наган. Пагранічнікі наваліліся на яго, вырвалі зброю. Незнаёмец зароў ад бясцілля і толькі сцішыўся тады, калі яго звязалі. З кішэні ў яго выцягнулі фінскі нож.

— Не раскусіў я цябе, — з

нянавісцю зірнуў арыштаваны на Надзею Іосіфаўну. — Даўно б ты крывёю ў мяне сплыла...

— У машыну яго! — загадаў начальнік заставы і павярнуўся да спалатнелай жанчыны. — Мужны вы чалавек, Надзея Іосіфаўна...

— Э-э, баба, з табой кашы не зварыш! — абудзіў яе ад успаміну голас паштальёна. — Не нальеш чарку для сугрэву душы? Не? Ну як сабе хочаш... Во на табе паперу. Уся размова тэлефонная тутакж запісана.

Паштальён сунуў ёй у руку паперку, кінуў акурар у прыпечак.

— Будзь жыва-здоровая. Стары выйшаў. Надзея Іосіфаўна няўцямна зірнула на паперу, пакруціла ў руках. Падышла да акна, села на лаўку і пачала чытаць.

— ...За заслугі... вы ўзнагароджаны медалём «За отличие в охране государственных границ...»

Пад акном, бразгочучы парожнім прычэпам, прайшоў трактар. Надзея Іосіфаўна ўстала з лаўкі, падышла да сцяны, на якой вісеў партрэт мужа. Кулаком падпёрла падбароддзе і застыла ў нерухомаці. Па старой звычцы пачала ў думках размаўляць з мужам:

«От глядзіш ты на мяне, мой саколе, і не ведаеш, што ў такі шчаслівы дзень мне нямашака з кім у нашай хаце сваёй радасцю падзяліцца.

Дочкі параз'язджаліся і сваіх дзетак маюць. Так што ты і сніць не сніў, што ўжо дэдам зрабіўся. А сын наш у лейтэнантах ходзіць. Каб жа ты ведаў, які хвацкі хлопец вырас! Гэта ж ён прыехаў да мяне якраз у той дзень, калі мне генерал знак «Выдатны пагранічнік I ступені» ўручаў. Пабачыў бы ты, як ганарыўся мною наш сын! Сядзе-ла я ў прэзідуме. Людзей у зале — процьма. От генерал і шэпча мне, каб я расказала ўсім, як парушальнікаў граніцы затрымлівала. А ў мяне іх, як падлічылі, ажно чатырнаццаць назбіралася. Узлезла я на трыбуну, зірнула на людзей, і адразу ў горле суха стала. От жа ліха! Добра, што мне шклянку чаю паднеслі. Як выпіла да дна, дык трохі супакоілася. І пачала расказваць. Ці добра гаварыла, ці пагана — не ведаю. Адно толькі памятаю: як сыходзіла з трыбуны, надта ўжо пляскалі людзі, далоней не шкадавалі. А цяперака зноў паеду, каб медалі атрымаць. Ты ўжо, мой саколе, пабудзь у хаце адзін, глядзі, каб усё тутакж добра было, а я мушу да аўтобуса падавацца...»

Надзея Іосіфаўна ўздыхнула, падтыкнула пасму вала-соў, што выбілася з-пад хусткі, і пачала збірацца ў дарогу.

Хутка яна шпаркай хадом праставала да аўтобуса прыпынку.

Заходняя граніца.

«ЗАЛАТЫ ДЭЛЬФІН» У МІНСКУ

На міжнародным кінафестывалі, які адбываўся ў Тэгеране, лепшым дакументальным фільмам названа стужка творчага аб'яднання «Летапіс» кінастудыі «Беларусьфільм» «Птушка Ікс». Ёй прысуджаны прыз фестывалю — «Залаты дэльфін».

...На экране звычайны ўрок матэматыкі ў першым класе 111-й сярэдняй школы Мінска.

У цэнтры класа — настаўніца Раіса Мікалаеўна Кароль. Яе ўрок — гэта паядынак волі са стыхійнасцю, імкненне навучыць дзяцей лагічна, мэтанакіравана думаць. Ад малога — да вялікага — такую дарогу прапонуе яна першакласнікам.

«Школьная» тэма не новая ў дакументальным кіно. Гледачам палюбіліся фільмы «Чалавек з майго жыцця», «Першыя ноты», «Першыя трыццаць гадоў». Унікальная серыя фільмаў аб адным класе гомельскай школы — «Урок даўжынёю ў год», «Наш клас праз год», «Мы ўжо ў сёмым», «Праз дзесяць гадоў, або надзеі і трылогі 10 «А».

І вось — новы поспех беларускіх кінадакументалістаў.

Ніна Пятроўна і яе муж Пётр Васільевіч увайшлі ў склад падпольнай групы Іосіфа Дзмітрыевіча Будаева. Мэта групы была адна — як мага больш шкодзіць ворагам, наладжваць дыверсіі. Ніна Пятроўна стала сувязной, хоць разумела, што рызыкуе не толькі сваім жыццём: на руках малыя дзеці. Хадзіла на заданні, збірала звесткі пра размяшчэнне варажых камунікацый і ўстаноў, падтрымлівала сувязь паміж членамі групы.

...У маі сорок другога года падпольшчыкі рыхтаваліся ўзарваць завод па рамонту радыётэлефоннай апаратуры, што размяшчаўся на Падлеснай вуліцы. Калі ўсё было гатова, іх выдаў правакатар. Многіх членаў групы, у тым ліку мужа Ніны Пятроўны, фашысты забілі. Ніну Пятроўну аб правале групы папярэдзілі суседзі, схавалі яе разам з дзецьмі. Выратавалася цудам.

...Расказа яна заўтра маладым тэлефаністам і пра цяжкія пасляваенныя гады. Усё пачыналі на голым месцы! Адступаючы, фашысты разбурылі ўшчэнт тэлефонную сетку. За справу ўзяліся энтузіясты. Была сярод іх і Ніна Пятроўна Хаткевіч. І вось адкрыта першая невялікая тэлефонная станцыя на 700 нумароў.

Ніна Пятроўна працавала на самых адказных участках, дзе нельга было абы-

сціся без багатага вопыту, майстэрства. Тэлефонная сувязь у Мінску развівалася хутка, і патрэба ў спецыялістах штогод расла. Многіх вучыла Ніна Пятроўна, больш за сто тэлефаністак выхавала.

Калі ў горадзе адкрылі даведачна-інфармацыйную службу «09», наладзіць там работу накіравалі Ніну Хаткевіч. Так і засталася Ніна Пятроўна на «09». Зараз працуе старшай тэлефаністкай. Тут работа асаблівая — абслугоўваць людзей, якія звяртаюцца з рознымі пытаннямі, за дапамогай. Калі даведка складаная, яе «расшыфроўвае» старшая тэлефаністка.

Неяк вечарам пазваніла адна жанчына. У голасе роспач.

— Калі ласка, прашу вас, дапамажыце знайсці мне кватэрны тэлефон аднаго чалавека, — папрасіла яна. — Вы не ўяўляеце, як ён мне зараз патрэбен! Толькі вось прозвішча забыла, ніяк не ўспомню. Ведаю толькі імя і па бацьку. А жыве недзе ў цэнтры горада, дзевяціпавярховы дом, побач кінатэатр. Дапамажыце!

Паводле ўсіх правіл даць такую даведку немагчыма. Але ж ці можна пакідаць чалавека ў бядзе?

— Пачакайце ля тэлефона, — адказала Ніна Пятроўна. — Паспрабую знайсці.

Праз паўгадзіны жанчына тая пазваніла зноў. Голас радасны, узрушаны:

— Дзякуй вам!

Нядаўна работнікі сувязі Мінска адзначалі юбілей — у горадзе быў устаноўлены 100-тысячны тэлефонны апарат. Ганарыцца Ніна Пятроўна: у гэтым і яе доля працы. Больш за сорок год аддадзена любімай справе. Прыемна, што і дзеці пайшлі па яе шляху. Без бацькі гадавала іх, але ніколі не было сорамна за дачок і сына. Старэйшая, Галя, працуе на Заводскім тэлефонным вузле, Зямфіра — на Ленінскім. Вадзім — радыст на заводзе. Паважаюць іх у калектывах, хваляць за сумленную работу. А якая вялікая радасць ёй, маці, чуць пра гэта!

Пры сустрэчах Ніну Пятроўну калі-нікалі пытаюць: ці не шкадуе яна, што ўсё жыццё прысвяціла такой сціплай прафесіі? Напэўна, спытаюць і заўтра. Што ж, яна скажа, што ніколі не падзяляла прафесій на галоўныя і другарадныя і што важнасць справы вызначаецца тым, як чалавек яе выконвае. І доказ гэтага — ордэн Леніна, якім ўзнагародзіла Ніну Пятроўну краіна за яе працу.

Мал. К. Ціхановіча.

ВАРТАЎНІК

Мікола ДАВІДОВІЧ

Дзеці гулялі: завадныя паравозікі бегалі па рэйках, самалёты гулі пад самай столлю, будаваліся дамы высокія-высокія, прыгожыя-прыгожыя. Дзяўчынкі лячылі сваіх лялек, а потым везлі іх на цягніках адна да адной у госці. Гулялі разам і дзяўчынкі і хлопчыкі. Весела было. Толькі адзін хлопчык не гуляў. Ён сабраў ля сябе цацкі і нікому не даваў.

— Гэта маё! І гэта маё! — крычаў ён. Дзеці не абураліся на яго. Цацка хапала на ўсіх.

— Як весела нам, як добра мы гуляем! — хваліліся дзеці выхавальніцы.

— А мне сумна! — закрычаў з кутка той хлопчык. Выхавальніца падышла да яго і спыталася:

— Чаму табе сумна? У цябе ж так многа цацак!

Хлопчык не ведаў, што адказаць. Адна дзяўчынка адказала замест яго:

— Бо ён не гуляльчык, а вартаўнік.

Рыгор БОХАН

Пагкажы слоўца

Б'юць яго
нагамі,
кідаюць
рукамі.
Ён не ў плач —
наўскач,
круглы, лёгкі...

(Мяч)

Тут лапоча,
там сакоча,
ўсе навіны
ведаць хоча.
Чарнагрудка,
белабока,
балбатлівая...

(Сарока)

Капытамі —
чок ды чок,
на лужок ідзе...

(Жоніг)

Неадлучны
ў ясны дзень,
побач з намі
ходзіць...

(Цінь)

І НАСТАЕ ВЕЧАР...

Здаецца, аўтобусік, што курсіруе паміж горадам Скідалем і Скідалем-ІІ, ад напору пасажыраў вось-вось разлезецца па швах. У машыне шумна. Едуць школьнікі, рабочыя. Раней Скідаль-ІІ называлі пасёлкам цукровага завода (завод размясціўся кіламетраў за сем ад былога райцэнтра). Але побач з заводам узняўся млынкамбінат, была створана аўтабаза, пабудавалі свае дамы саўгас «Праўда». І пасёлак стаў афіцыйна называцца Скідаль-ІІ. Жыхароў каля 4 тысяч, у асноўным рабочыя. Знешне ён нагадвае невялікі раённы цэнтр, але, калі больш уважліва прыгледзецца, мае сваю непаўторную індывідуальную адметнасць. Паміж жыхарамі існуе не толькі чыста знешняе знаёмства, але і больш моцныя і трывалыя сувязі — вытворчыя. Рабочыя ведаюць адзін аднаго з даўніх часоў.

Акуратныя, роўныя вуліцы. Дама ў цэнтры аднапавярховыя, а крыху далей, у мікрараёне, як называюць рабочыя ўскраіну пасёлка, будуюцца двухпавярховыя. У кожнай сям'і — прысядзібны ўчастак, куры, свінні. Здаецца крыху дзіўным спалучэнне завода са спевамі пасялковых пеўняў.

Ёсць у пасёлку і свой цэнтр — па вуліцы, якая ідзе ад канторы цукровага завода, размясціліся невялічкія магазіны, аптэка, закусачная і сталовая, камбінат бытавых паслуг. Усё гэта — старое, яшчэ з часоў, калі цукровы завод толькі будаваліся, і яўна не задавальняе попыт жыхароў. Праўда, побач з Палацам культуры цукровага завода будуюцца гандлёвы цэнтр. Але, мяркуючы па ўсім, уступіць ён у дзеянне не вельмі хутка. Ёсць сярэдняя школа, Палац культуры, дзіцячыя сады, бібліятэкі, медыцынскія ўстановы. Акуратны, дагледжаны і, кажучы, увесну і летам вельмі зялёны — такі Скідаль-ІІ.

Я наўмысна так падрабязна спынілася на яго апісанні, бо па знешняму выглядзе пасёлка можна скласці пэўнае ўяўленне і аб яго жыхарах. Што хвалюе іх, чым займаюцца яны ў вольны час, якія магчымасці маюць рабочыя для таго, каб цікава, з карысцю адпачываць? Гэтыя пытанні для невялікага населенага пункта, дзе амаль што ўсё культурнае жыццё канцэнтруецца вакол клуба, недругарадныя.

Ля канторы завода вісіць аб'ява: «У 18 гадзін у Палацы культуры адбудзецца рэпетыцыя хору». Тут жа вецер трэпле невялікую афішку з прыгожанькім дзявочым тварам: увечары ў палацы кінафільм «Юлька» вытворчасці Адэскай кінастудыі. Выпадкова падслухоўваю размову дзвюх дзяўчат:

— Хто пойдзе на гэты фільм? — паціскае адна з іх плячыма. Другая падтрымлівае:

— Па тэлевізары «Павел Карчагін» ідзе...

І сапраўды, у глядзельнай зале людзей па пальцах можна пералічыць: кінакарціна нецікавая. Крыху пазней Дзмітрый Барысавіч Бараноўскі, дырэктар Палаца культуры, скардзіўся:

— Не выконваем плана кінапракату...

У наступны дзень была кінастужка «Дом для Серафіма». Малюнак той самы.

Мне не пашанцавала. За ўвесь час, калі я была ў пасёлку, у клубе не дэманстравалася ніводнай цікавай кінакарціны. Рабочыя казалі, што, калі ідзе добры фільм, глядзельная зала поўная.

Раней жыхары пасёлка часцей хадзілі ў кіно. Зараз з'явіўся большы выбар: у кожнай сям'і тэлевізар, можна паехаць у абласны цэнтр, дзе ёсць драматычны тэатр, некалькі кінатэатраў. Людзі сталі больш разборлівыя, рэзка павысіўся іхні агульнаадукацыйны і культурны ўзровень. Кожны мае яснае ўяўленне аб добрым і дрэнным, нікога не купіш танным відэаішчам.

— З кожным годам усё цяжэй працаваць, — зазначае Дзмітрый Барысавіч. — Некалі абы толькі гармонік зайграць — усе спяшаюцца ў клуб, а цяпер увесь час трэба шукаць нешта новае, цікавае.

Сапраўды, вялікая плынь інфармацыі па навуцы і тэхніцы, культуры, мастацтву штодзённа паступае да кожнага праз газеты і часопісы, радыё і тэлебачанне. І вось такі падрыхтаваны чалавек, незалежна ад таго, дзе жыве — у вялікім горадзе або маленькім пасёлку, — прыходзіць у клуб. Чым зацікавіць яго? Што прапанаваць? Я з цікавасцю чытала дзённік, у якім Бараноўскі запісвае кожнае мерапрыемства, праведзенае ў палацы. Навагодні бал, вечар для рабочых завода на тэму «Працай прыгожы чалавек», канцэрт навучэнцаў Гродзенскага музычнага вучылішча, тэматычны вечар, прысвечаны Дню Савецкай Арміі, тыдзень дзіцячай музыкі, кіналекторый «Свет сёння», вечары адпачынку, дзіцячыя ранішнікі, спектаклі артыстаў Магілёўскага і Гродзенскага драматычных тэатраў, выстаўка кветак, урачыстая рэгістрацыя шлюбу, вечар «Я, грамадзянін Савецкага Саюза» і г. д.

Усё гэта было ў Палацы культуры ў мінулым годзе. Масавае мерапрыемства збіралі шмат людзей, і ўсё ж такі... Рабочыя пасёлка аднадушна сцвярджаюць: Палац культуры ў Скідалі-ІІ не стаў цэнтрам культурнага жыцця. Удзень тут займаюцца навучэнцы музычнай школы, прыходзяць школьнікі, каб паглядзець дзіцячыя фільмы. А ўвечары? Вялізны Палац культуры, роўнага якому няма ў раёне, амаль што пустое. Колькі скідальцаў пастаянна, непасрэдна ўдзельнічаюць у жыцці і дзейнасці палаца? Не шмат. Прыходзяць на рэпетыцыі ўдзельнікі хору, танцавальнага гуртка і аркестра народных інструментаў. Зімой спартсмены завода праводзяць тут свае трэніроўкі. Вось, здаецца, і ўсё. Астатнія наведвальнікі Палаца культуры, калі так можна сказаць, выпадковыя. Заходзяць раз ад разу: прыйдуць на вечар адпачынку або каб паглядзець выступленне сталічных артыстаў, і доўгі час не з'яўляюцца ў палацы. Дык што, не вельмі ён патрэбны жыхарам пасёлка? Уключыў тэлевізар — і глядзі спектаклі самых лепшых тэатраў краіны, слухай сімфанічную музыку або перадачу аб жыцці абарыгенаў Афрыкі? Але...

Некалькі вечароў запар я бачыла маладых хлопцаў, якія, не зняўшы паліто, стаялі ў вестыбюлі палаца і пра нешта гутарылі. Чамусьці далей яны не праходзілі. Бачыла, як вечарамі ў цэнтры пасёлка збіраюцца больш сталыя мужчыны і на вуліцы або ў закусачнай за бакалам піва вядуць размову аб жыцці-быцці. Была сведкай, як на заводзе, у час абедзеннага перапынку, жанчыны абмяркоўвалі свае праблемы...

Прага простых чалавечых адносін... Яны неабходныя, патрэбныя, без іх людзі не могуць жыць. Што хвалюе гэтых хлопцаў, якія сабраліся ля ўваходу ў Палац культуры? Пра што гутараць рабочыя ў няўтульнай цеснай закусачнай (у пасёлку няма кафэ, а сталовая заканчвае работу ў 7 гадзін вечара)? Што прымушае жанчын і мужчын, якія маюць сем'і, рэгулярна прыходзіць на рэпетыцыі хору і духавога аркестра? Розныя людзі — розныя інтарэсы. Але нешта аб'ядноўвае іх, калі яны збіраюцца разам, калі ў іх ёсць агульная тэма для размовы, калі ім прыемна вось проста так пастаяць і пагутарыць. Толькі чаму не ўсе яны збіраюцца ў Палацы культуры, які паводле ўсіх законаў павінен стаць у маленькім пасёлку цэнтрам культурнага жыцця?

Так, не заўсёды адчыненыя дзверы прыцягваюць да сябе. А чаму б, напрыклад, у Палацы культуры рабочага пасёлка не арганізаваць, акрамя мастацкай самадзейнасці, клубы па інтарэсах: для аматараў фатаграфіі, турызму, паэзіі, маладзёжны? Не хопіць клубных работнікаў? Сапраўды, у Палацы культуры завода іх толькі двое, без памочнікаў, без актыву яны нічога не здоліваюць. Бараноўскі ад рання да позняга вечара ў палацы. Ён і адміністратар, і мастацкі кіраўнік, і на вечарах абавязкова прысутнічае. Часам шкада становіцца яго: чалавек цягне непамерны груз. А савет палаца, за выключэннем некаторых прадстаўнікоў заводскай адміністрацыі, бяздзейнічае.

Мне казалі, што ў пасёлку жыве шмат таленавітых людзей, якія, акрамя работы, захоплваюцца жывапісам, мастацтвам, фатаграфіяй. Хіба яны адмовяцца падзяліцца сваім захапленнем, ведамі?

— Памятаю, калі пачыналі мы працаваць на цукровым заводзе, камсамольская арганізацыя была вялікая, — расказвае Людміла Аляксандраўна Шурпа. — Мінуў час, і прадпрыемства пастарэла. Зараз з 900 працуючых на заводзе толькі 130 чалавек не дасягнулі трыццацігадовага ўзросту.

І ўсё-такі ў пасёлку шмат моладзі: рабочыя млынкамбіната, аўтабазы і саўгаса, школьнікі. Толькі вось у рабоце Палаца культуры яны амаль што не ўдзельнічаюць.

— Мы іх і на вечары адпачынку запрашалі, і ў хор, і ў танцавальны гурток, — расказвае Дзмітрый Барысавіч. — Але, акрамя танцаў і кіно, іх нічога не цікавіць.

Размова ішла і на больш высокім узроўні — паміж кіраўнікамі прадпрыемстваў, але пакуль што не дала ніякіх вынікаў.

— Вельмі добра было б сканцэнтраваць культурную работу пасёлка ў адных руках, — лічыць старшыня заводскага камітэта

прафсаюза цукровага завода Іван Іванавіч Цвірко. — Не так важна, каму належыць палац. Галоўнае, каб ён працаваў з поўнай аддачай, каб усе жыхары пасёлка лічылі яго сваім.

Неяк у баку ад работы палаца трымаюцца і настаўнікі мясцовай школы, а яны маглі б сказаць сваё важнае слова ў культурнай дзейнасці пасёлка. Вось і выходзіць, як у байцы Крылова, «калі няма паміж сябрамі згоды...» Здаецца, няма мерапрыемстваў праводзіцца ў палацы, і паводле самых сучасных узораў наладжаны, але ў большасці сваёй падрыхтаваны яны выключна сіламі культасветработнікаў.

Палац культуры завода мог бы выконваць і пэўныя выхавальныя функцыі. Як і ў іншых гарадах і пасёлках, ёсць у Скідалі-ІІ свае «цяжкія» падлеткі, што дастаўляюць шмат клопатаў і бацькам, і ўчастковаму міліцыянеру, і інспектару дзіцячага пакоя міліцыі.

— Цяжкія падлеткі? — пытаецца Бараноўскі. — Ды я ўсіх іх ведаю напэралік. Гэта самыя мае найпершыя памочнікі. Вось каб толькі ім справу цікавую прыдумаць, захапіць хлапчукоў...

І мне ўспомніўся рабочы пасёлак шклозавода Бярозаўка, што на Гродзеншчыне. Некалькі падлеткаў трымалі там у страху ўсіх жыхароў. Да таго часу, пакуль не з'явілася энергічная загадчыца клуба, сакратар камсамольскай арганізацыі шклозавода Галіна (прозвішча яе забылася). Яна здолела «прыручыць» гэтых «цяжкіх» хлапчукоў, дапамагла ім уладкавацца на працу, прымусіла хадзіць у вячэрнюю школу, знайшла кожнаму занятак па душы. Я прыехала ў Бярозаўку ўжо ў фінале, і неяк не верылася, што хлапчукі, якіх Галіна пры мне паслала ў лес па першыя пралескі для вечара адпачынку, гэта і ёсць тая дзікая арда, што яшчэ нядаўна тэрарызавала ўвесь пасёлак.

...Увечары я выязджала са Скідалы. Была дзевятая гадзіна. Кінсеанс закончыўся, і агні ў Палацы культуры пагаслі. А ля ўваходу стаяла вялікая група падлеткаў з транзістарам, і гучная музыка была чутна з канца ў канец рабочага пасёлка, які, здавалася, ужо адышоў да сну.

С. КУЛІНКОВІЧ

Фота Ул. Вяхоткі.

ДАПАМОГА ПА ЦЯЖАРНАСЦІ І РОДАХ

Рэдакцыя атрымала некалькі пісем ад чытачак, у сям'і якіх неўзабаве з'явіцца нованароджаныя. Віншуем будучых мам і адказваем на іх пытанні.

26 ліпеня 1973 года выйшла пастанова Савета Міністраў СССР «Аб паляпшэнні забеспячэння дапамогай па цяжарнасці і родах і па догляду хворага дзіцяці». Жанчынам — работніцам і служачым, — гаворыцца ў ёй, — у тым ліку і не членам прафсаюза, а таксама жанчынам — членам калгасаў дапамогі па цяжарнасці і родах выплачваюцца ў размеры поўнага заработку, незалежна ад працоўнага стажу. Дапамога ва ўказаным размеры выдаецца за дні водпуску па цяжарнасці і родах, якія прыпадаюць на перыяд з 1 снежня 1973 года.

Працягласць такога водпуску — 56 календарных дзён да родаў і 56 календарных дзён пасля родаў. У выпадку ненармальных родаў або нараджэння дваіх і больш дзяцей водпуск пасля родаў павялічваецца да 70 календарных дзён.

Заработак для вылічэння дапамогі па цяжарнасці і родах работніцам і служачым вызначаецца паводле правіл, устаноўленых для вылічэння дапамогі па часовай непрацаздольнасці, без абмежавання яго сумай двайнога аклада або двайной тарыфнай стаўкі. Пачасовым працаўніцам бярэцца заработак за месяц, а здзельшчыцам — сярэдні заработак за апошнія два месяцы, якія папярэднічалі месяцу, калі пачаўся водпуск.

Для вылічэння дапамогі калгасніцам бярэцца сярэдні заработак за год, што папярэднічаў году, калі жанчына пайшла ў водпуск.

Колькі дзён павінны прадаставіць мне для догляду хворага дзіцяці, калі майму сыну 15 гадоў?

Л. В.

г. Мінск

3 1 снежня 1974 года бальнічны лісток і дапамога па догляду хворага дзіцяці, якое не дасягнула 14 гадоў, у Беларускай ССР будуць выдавацца на перыяд не больш як 7 календарных дзён, а адзінокім маці, удовам і разведзеным жанчынам па догляду хворага дзіцяці, якое не дасягнула 7 гадоў, — на тэрмін да 10 календарных дзён.

Бальнічны лісток і дапамога па догляду хворага дзіцяці, якое дасягнула 14 гадоў, выдаюцца ў агульным парадку, г. зн. не больш чым на 3 дні. Прадоўжваецца гэты тэрмін у асабліва выключных выпадках у залежнасці ад канкрэтных акалічнасцей.

А. ХВАСТОУ,
кандыдат юрыдычных навук

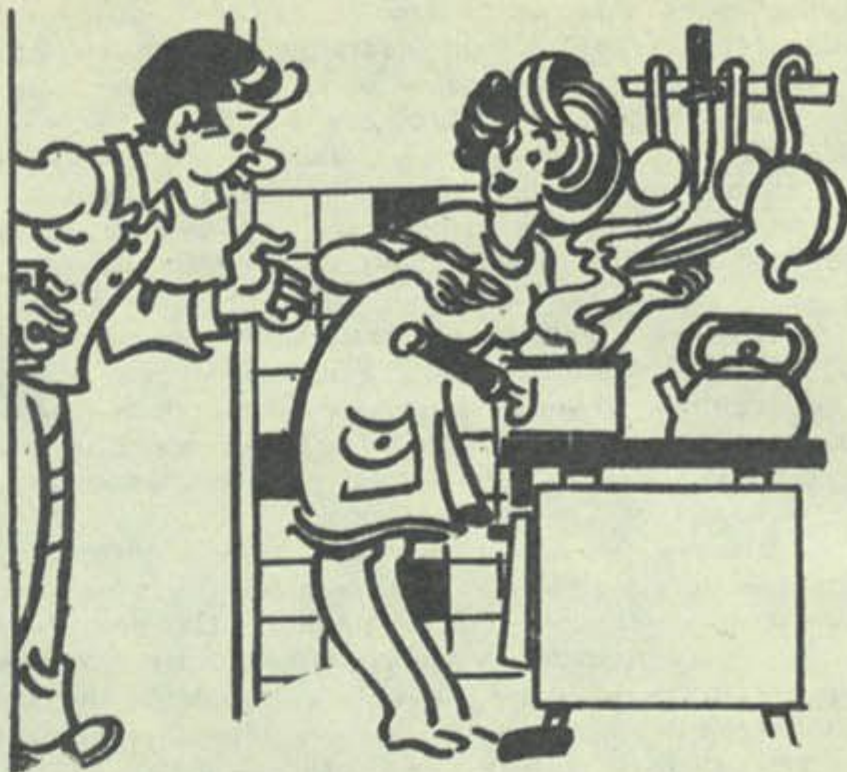
Пасля выступлення часопіса

ЦІ ЗАСВЕЦІЦЬ «ПРАМЕНЬ»?

Артыкул пад такім загалоўкам апублікавала «Работніца і сялянка» ў адзінаццатым нумары за 1973 год. Як прызнала начальнік вытворчага ўпраўлення скурана-абутковай прамысловасці Міністэрства лёгкай прамысловасці БССР тав. Ягорчанкава, у ім былі аб'ектыўна асветлены недахопы ў якасці і асартыменце асобных відаў абутку, які вырабляе мінскае вытворчае абутковае аб'яднанне «Прамень», правільна ўказаны прычыны выпуску прадукцыі дрэннай якасці.

Якасць і асартымент абутку неаднаразова абмяркоўваліся ў апарце міністэрства і на пасяджэнні калегіі з удзелам кіраўніцтва і спецыялістаў аб'яднання. На прадпрыемства накіроўваліся брыгады спецыялістаў для аказання тэхнічнай дапамогі. Загадам міністэрства быў зацверджан комплекс мерапрыемстваў, накіраваных на паляпшэнне асартыменту і якасці абутку, палепшана расстаноўка кіруючых кадраў аб'яднання.

Аднак задаволіць заказы гандлюючых арганізацый на асобныя віды абутку павышанага попыту пакуль што няма магчымасці, бо не хапае хромавых скуравараў у патрэбным асартыменце, штучнага футра, засцежкі «маланка» і іншых матэрыялаў. Перад адпаведнымі арганізацыямі ўзнята пытанне аб выдзяленні гэтых матэрыялаў, а таксама аб будаўніцтве ГПТВ, жылля для рабочых, выдзяленні дадатковага фонду зарплат для стымулявання рабочых за выпуск абутку палепшанага асартыменту і якасці.

Мал. А. Чуркіна.

З левай нагі

Л. КАЦКЕВІЧ

Гумарэска

Вам вядома, што азначае «ўстаць з левай нагі»? Мне цяпер вядома. Але ў тую нядзелю я з левай нагі ўстала не адразу. Расплюшчыла вочы, села ў пасцелі і задумалася: што будзем сёння рабіць? Можа з'ездзіць да бацькоў? Тры тыдні не былі. Аўтобус адыходзіць праз паўгадзіны. Калі ў тэмпе сабрацца — паспеем.

Я ўзялася будзіць мужа:

— Мікалай! Падыймайся! Трэба паспець на аўтобус.

— Які аўтобус? — прамармытаў той у сне. — Сёння нядзеля, я магу спаць колькі захачу. Наогул, не перашкаджай!

— Ах, не перашкаджай! — раззлавалася я і ўстала з ле-

З ПОЛЬСКАГА
ГУМАРУ

— А жонка пайшла на лекцыю «Як весці хатнюю гаспадарку».

— Калі ў цябе столькі энергіі, дык, можа, смецце вынесеш?

бай нагі. — Не, любы, я табе не дам спаць. Уставай і паедзем. Я не бачыла маці столькі часу. Яна, напэўна, хвалюецца. Устаеш? Ну і малайчына. А я пайду памыюся.

— Вёдры пустыя, учора я не прынёс вады. Ва ўмывальніку таксама ні кроплі.

— Вельмі добра, — абураюся я. — Дык што мне, ехаць не памыўшыся?

— Едзь, калі ты так спяшаешся... Прынясі мне штаны. Ты іх папрасавала?.. Ну вось, а я ж прасіў. Яны ляжаць на палічцы ў шафе і зусім скамячыліся.

Пятнаццаць хвілін да адыходу аўтобуса!

— Вось што, — катэгарычна заявіла я, — паколькі я з твай ласкі еду не памыўшыся, дык і ты можаш ехаць у пакамечаных штанах. Прыкрыешся сумкай, і ніхто не заўважыць.

— Дудкі, — адказаў Мікола, — паедзем на наступным аўтобусе. Я прынясу вады, а ты папрасуеш мае штаны.

— Чакаць дзве гадзіны? — жахнулася я. — Ты забыўся, што нам вяртацца назад на пяцігадзінным? Можна лепш наогул не ехаць?

— З'ездзім у другую нядзелю, — згаджаецца ён.

— Ах, у другую нядзелю! — перадражніваю я. — Вунь ты як, загаварыў. Я даўно адчуваю, што ты не паважаеш маіх бацькоў! Ну і можаш заставацца, а я паеду.

— Зараз не паедзеш, — спакойна прэрэчыць муж. — Аўтобус адыходзіць праз пяць хвілін, а ты яшчэ не апранута. І валасы ў цябе, як лес пасля ўрагану.

— Не твая справа, якія ў мяне валасы, — цаджу я праз зубы і зачыняю перад ім дзверы.

— Свецік, не заводзься, — чуваць з-за дзвярэй голас мужа. — Нядобра ўставаць з левай нагі! Зараз пайду па ваду. Апранайся і гатуй сняданне.

Я прыадчыніла дзверы і праспявала: «Гатуй яго сам, я не хачу есці».

Няхай пастаіць хоць раз ля пліты... Няхай зразумее і ацэніць жаночую працу... І я села вязаць панчоуху.

Праз гадзіну ў пакой увайшоў Мікалай, шаргануў нагой і далажыў:

— Рагу з ялавічыны. На кухню пройдзеце або сюды падаць?

Я змерыла яго позіркамі і сказала раздзельна:

— Вый-дзі-це вон!

Ён выйшаў і пачаў снедаць на кухні. А я вязаў панчоуху і глытала сліну. Вельмі хацелася есці. А Мікалай тым часам выйшаў з кухні і лёг на канапу, нават захроп.

Тады я прабралася на кухню і пачала есці рагу. Хутка-хутка, каб ён не ўбачыў. Але ён убачыў. Стаяў у дзвярах кухні са сваёй нахабнай усмешкай. У мяне засеў у горле кавалак мяса. А ён ласкава так пытаецца:

— Смачна?

— Ты... ты... — Кроў прыліла да маіх шчок. — Ты перасаліў гэтае рагу. Навошта я звязала з табой сваё жыццё, агідны ты чалавек!

— Не ведаю, навошта ты звязала сваё жыццё, але кінь сварыцца. Сёння ж выхадны.

— Мне напляваць на выхадны. Як ты можаш падглядаць за мной?.. — гнеўна заявіла я і канчаткова перарвала дыпламатычныя адносіны.

У пяць гадзін Мікалай зноў пастукаў да мяне і прапанаваў:

— Можна ў кіно сходзім? Фільм новы, шырокаэкранны...

— Ідзі адзін, — адказала я. — А мяне гэта не цікавіць.

— Ну што ж... — прагаварыў ён, — не цікавіць дык не цікавіць.

І пайшоў.

А я заплакала. Бо вельмі хацелася ў кіно. І шкада стала Мікалая, і сябе таксама. Калі мы з ім проста былі закаханымі, то ніколі не сварыліся. Мікалай быў заўсёды такі добры і ласкавы. Сёння ён таксама сварыцца не хацеў. Проста я ўстала з левай нагі.

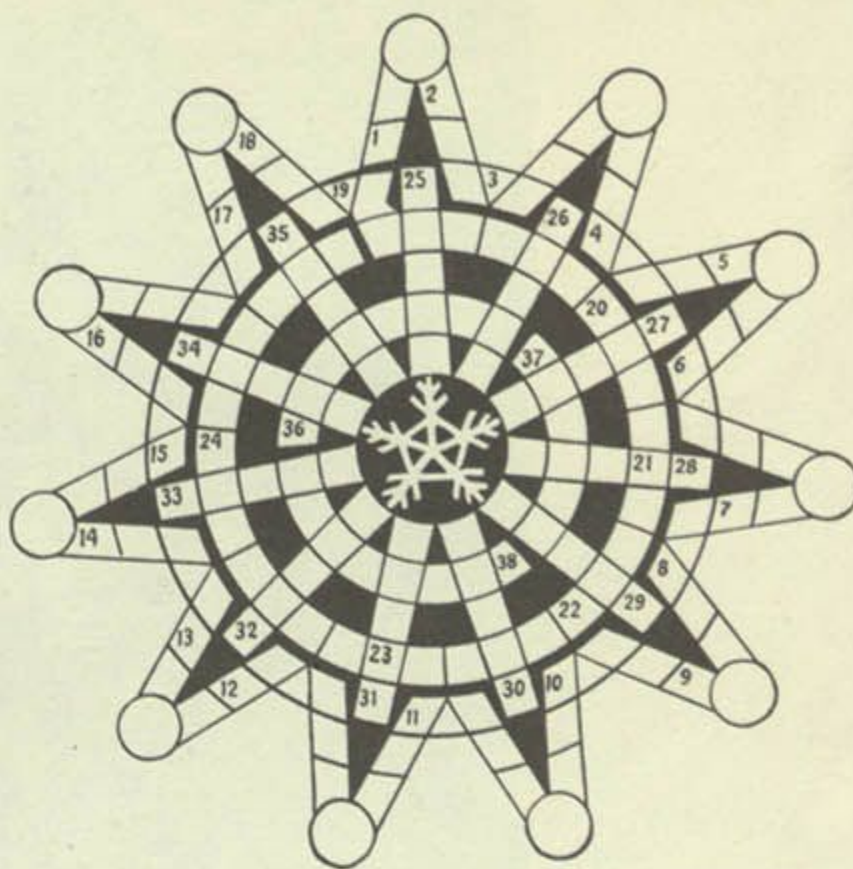
Я яшчэ раз усхліпнула, выцерла кулакамі вочы і пайшла прасваць яго штаны. «Вось павешу іх на віднае месца, прыйдзе з кіно і зразумее».

І тут увайшоў ён. Убачыў мяне і спыніўся на парозе.

— Чаму ж ты не ў кіно, любы? — ветліва спыталася я, робячы стрэлку на штанах.

— Ну што ты! — засмяяўся Мікалай. — Як я без цябе пайду? Вось удвайх, калі хочаш, пабяжым. Якраз паспеем.

— Добра! — усклікнула я ў захапленні і пацалавала яго. — Надзявай штаны, а я пайду памыюся. Я ж сёння яшчэ не ўмывалася.

ЧАЙНВОРД „СНЯЖЫНКА“

1. Посуд для венок. 2. Замкнутая закругленная линия. 3. Беларускі народны танец. 4. Каштоўны камень. 5. Нябеснае цела. 6. Пазтэса, аўтар кнігі вершаў «Беларуская рабіна». 7. Застольная прамова. 8. Першы беларускі кінарэжысёр і сцэнарыст. 9. П'еса А. П. Чэхава. 10. Літоўскі артыст тэатра і кіно, які здымаўся ў галоўнай ролі фільма «Усходні калідор». 11. Персанаж навагодняй ёлкі. 12. Асенне-зімовы гатунак яблыкаў. 13. Вялікі балкон. 14. Надпіс на канверце. 15. Горад у Беларусі. 16. Масавы навагодняе гуляне. 17. Дапаможная прапанова для доказу тэарэмы. 18. Музычны інструмент. 19. Навагодняе віншаванне. 20. Знатная дзярка Беларусі. 21. Якарны ланцуг. 22. Выдатная перамога. 23. Віншавальны залп калёровых агнёў. 24. Вежавы гадзіннік. 25. Перамяшчэнне паветра. 26. Аповесць Э. Ажэшка. 27. Першая марксісцкая газета ў Расіі. 28. Старадаўняе насельніцтва Паўночнага Прычарнамор'я. 29. Частка карнавальнага касцюма. 30. Метал. 31. Спосаб друкавання. 32. Месца прадстаўлення ў цырку. 33. Спартыўны касцюм. 34. Урадавая ўзнагарода. 35. Зборнік географічных карт. 36. Доктар. 37. Распарадак работы. 38. Вялікі польскі астраном.

Правільна знайшоўшы словы тэкста, у кружках малюнка прачытаеце прывітанне Дзеда Мароза.

Склаў А. ЖДАНКО

Разнастайныя і прыгожыя мадэлі з трыкатажу нараджаюцца ў эксперыментальнай лабараторыі Віцебскай трыкатажнай фабрыкі бытавога абслугоўвання. На першай старонцы вкладки: загадчыца асартыментнай лабараторыі, сакратар партыйнай арганізацыі фабрыкі Р. А. Мазгавая і лабарантка А. В. Удовікава абмяркуююць чарговую работу калектыву лабараторыі.

Фота У. Вяхоткі.

Галоўны рэдактар М. І. КАРПЕНКА.

Рэдакцыйная калегія: М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, М. А. ЖЫДОВІЧ, М. С. КОНАНАВА, Р. У. КУДРЭВІЧ, Л. П. МАРЫНКЕВІЧ, Р. С. ПІЕНАВА, А. П. УС, В. А. ЧАРНЯўСКАЯ.

Адрас рэдакцыі: 220041. Мінск, Ленінскі праспект, 77. Тэлефоны: галоўнага рэдактара — 32-20-51, адказн. сакратара, аддзела рабочага жыцця — 32-38-14, аддзелаў сельскага жыцця і пісем, культуры і літаратуры, быту — 32-38-24.

Мастацкае афармленне Ю. У. Пучынскага. Тэхнічны рэдактар І. А. Цылаў. Карэктар І. П. Голубева. Журнал «Работница и крестьянка» на беларуском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

АТ 13009. Здадзена ў набор 1/II-74 г. Падп. да друку 21/II-74 г. Друк. арк. 5,5. Аўт. арк. 7,3. Фармат 60×90%. Дадатак — выкрайка. Тыраж 462 461 экз. Зак. 760. Цана 15 кап.

loga

Цана 15 кап.
Индэкс 74995

